

Toplum ve Bilim

Kapana Kısılmışken: Siyaset İmkânı

Komlo teorileri ve kanaat teknisyenlerinin rolü

Siyaset ve kültürde yerli ama hep eksik samimiyet

Castoriadis'te yaderklik, özerklik ve siyaset

Şehir, egemenlik ve çatışma mekânları

Akışkan örgütlenme ve turist bakışları

20. yüzyıl düşüncesinde ev/evsizlik halleri

Bahailerin Akka Sürgünü (1868)

Bir timar, bir ömür: Divane Müslüm'ün trajikomik hikâyesi

Anderson'un rüzgârı

11.11.2019'den
Doküman kap. 2019
20.02.2019

Toplum ve Bilim

SAYI 146 • 2018

Toplum ve Bilim Bu sayıda...	3
İsmet Parlak - Yağız Alp Tangün Güvenlik teçhizatı olarak komplo teorileri ve kanaat teknisyenlerinin rolü	5
Mesut Yücebaş Siyaset ve kültürde yerli ama hep eksik <i>samimiyet</i> : Eleştirel Teori bağlamında bir tartışma	31
Ilyas Söğütlü Cornelius Castoriadis'te yaderklik, özerklik ve bir özerklik praksisi olarak siyaset	47
Deniz Yonucu Şehir, egemenlik ve çatışma mekânları	62
Alper Aslan Akışkan örgütlenme ve turist bakışları: Yönetim ve örgüt çalışmaları örneği	71
Umut Şumnu 20. yüzyıl düşüncesinde ev/evsizlik halleri ve Jorge Luis Borges'in "Asterion Evi" öyküsü	94
Muammer Volkan Atuk Farklı dinî gruplara tarihsel bir bakış: Bahailerin Akka Sürgünü (1868)	118
Muhsin Soyudoğan Bir timar, bir ömür: Divane Müslüm'ün trajikomik hikâyesi	140
<hr/> KİTAP ELEŞTİRİSİ <hr/>	
Ebru Deniz Özcan Anderson'un rûzgârı	164
<hr/> ABSTRACTS (İngilizce özetler) <hr/>	
	168

Güvenlik teçhizatı olarak komplo teorileri ve kanaat teknisyenlerinin rolü

İsmet Parlak* - Yağız Alp Tangün**

errida ve De-
yi ihmal etmi-
lahailerin Ak-
dayalı politik
kta farklı dinî
aktif sunuyor.
e Müslüm'ün
tarih çalışma-
kalayabilme-
kılıyor.
z Ozan, Bene-
Anderson'un
asyonlarla ha-
k, değerli bir
rtine sunuyor.

AYBARS YANIK

Özet: Bu makale, modern siyasal hayatta güvenlikçi söylem pratiği olarak komplo teorilerinin yönetme sanatı içindeki tarihsel rolünü Türkiye özelinde incelemektedir. Kapsam itibarıyla komplo teorilerinin bilgi-iktidar ilişkisi bağlamında siyasal algılamaya dönük bir akıl yürütme ve söylem pratiği olarak kavranabileceğinden söz edilmektedir. Söz konusu kavrayış, komplo teorilerinin neoliberal güvenlik anlayışı bağlamında bir yönetme pratiği olarak kullanıldığını öne sürmektedir. İfade edilen bu tartışmanın teorik hatları, çağın ekonomi-politik koşullarıyla dönüşen medya-sermaye-iktidar ilişkisi ve Michel Foucault'nun yönetimsellik kavramı odağında belirlenmiştir.

Çalışmanın analiz kısmında, komplo teorisi söylem düzeninin kriz ve toplumsalın yeniden kurgulanması anlarında/süreçlerinde sistematik biçimde kullanıldığı Türkiye'de 2013-2017 yılları aralığında oluşturulan vaka seti çerçevesinde kanaat teknisyeni olarak köşe yazarlarının gazete köşe yazıları üzerinden eleştirel söylem analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Yeni Türkiye imgesiyle güncellenen komplo teorilerinin güvenlik teçhizatı olarak kullanımı, köşe yazılarında kullanılan dil stratejileri itibarıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Komplo teorileri, yönetimsellik, güvenlik, kanaat teknisyeni, politik söylem, *doxa*.

Giriş

Komplo teorileri, modern siyasal hayatın sunduğu iktidar ilişkisi tahayyülündeki konumunu bugüne dek korumuş ve yaklaşık üç yüz yıldır politika üretiminin başat söylem pratiklerinden biri olmuştur. Aydınlanma döneminden bu yana komplo teorileri, düşmanlaştırma kurgularının siyasal alana içkin anlatısı olarak kullanılmakla kalmamış, aynı zamanda siyasal hayata özgü ilişkileri, sorunları, çözümleri algılamada ortodoks akıl yürütme ve bilgi üretme araçla-

(*) Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

(**) Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

rından biri haline gelmiştir. Yüz yıllardır politik anlatıyı da kurgulamaya yardımcı olan bu formun, gerçekliği dizayn ederken kullanıldığını kavramak aslında komplo teorilerinin *yönetme sanatı* içinde nerede durduğunu gösterme çabasına denk düşmektedir. Hangi komplo teorileri gerçek, hangileri asılsız gibi bir tüketici yaklaşımı yerine hangi komplo teorileri, hangi söylem stratejileriyle, kimler tarafından kaleme alınıyor sorusunu sormak meselenin iktidar ilişkileri bağlamında tartışılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan metnin kapsamında, Türkiye’de siyasal hayatın demirbaş unsurlarından biri olan komplo teorileri üstüne eğilmenin, siyaset gündemini belirleyen aktörlerin motivasyonunu anlamak için öncül olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla komplo teorileri, şeylerin düzeni hakkında verili bir söylem düzeni olarak çalıştırıldığında toplumun *ortalama* bilme eğilimi/bildiğini sanma eğilimi olan şeylerin yönetilmesi söz konusudur. Diğer bir ifadeyle komplo teorisiyle gündemin manipülasyonu, *doxanın* kanaat teknisyenleri (*doxazof*) tarafından yönlendirilmesiyle mümkün kılınır. Böylelikle statüko için hem belli bir toplumsal kesime düşük şiddet kullanımı meşrulaştırılabilir hem de belli bir toplumsal kesimin rızası elde edilerek iktidarın yeniden üretimi sağlanır. Kullanım itibarıyla devreye sokulan komplo teorisi söylem düzeni, bu makalede güvenlik politikası bağlamıyla Michel Foucault’nun one sürdürdüğü *yönetimsellik* (*governmentality*) kavramı etrafında tartışılacaktır.

Bu kavramsal tartışma, medyanın –çağın neoliberal dönüşüm koşulları içerisinde– güvenlik teçhizatı vasıflı kullanımına işaret edilerek komplo teorisi söylem düzenine başvuran kanaat teknisyeni olarak köşe yazarlarının köşe yazıları üzerinden incelenecektir. Köşe yazılarında komplo teorilerinin bir yönetim rasyonelitesine koşut ve sistematik biçimde kullanıldığını göstermek üzere 2013-2017 aralığında Türkiye’de yaşanan beş krizden (Gezi Parkı Protestoları, 17-25 Aralık Operasyonları, MIT Tırları Operasyonları, 15 Temmuz Darbe Girişimi, Adalet Yürüyüşü) oluşan vaka seti baz alınmıştır. Her bir olay hakkında medyadaki kanaat teknisyenlerinin kaleme aldığı köşe yazılarında söylem düzeni itibarıyla komplo teorisi üretiminin tespiti üzerine eğilerek bu sayede krizlerin nasıl yönetildiğinin ve güvenlik-kiulik-sadakat temelinde toplumsalın nasıl kurgulandığının ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır. Metinsel yapılar çözümleneceği için, köşe yazıları incelenirken Teun A. Van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır.

Yönetimsellik ve komplo teorileri

Foucault’nun 1977-1978 Collège de France dersleri *Güvenlik, Toprak, Nüfus* başlığını taşımaktadır. Foucault (2016: 6-8) 11 Ocak 1978 tarihli dersim söz konusu iktidar mekanizmalarını kavramak için “Güvenlikten ne anlamak gerekir?” diye sorarak başlar. Böylece ortaya koyduğu üç biçimi şöyle sıralar: Huku-

ki Mekanizma kanizmasını d üretilen bilgi eden ya da bir kadar değişse rak kavrayaca şunun altını ç nizmalarda ol tadır. Dolayısı ürettiği iktidar

Foucault ge netilmesini” k nışını şekillen işaret etmekte netim gerçekl kün kılabilce biçimde bunu best bırakmak ne idare emel rekli ve doğal ç ekleştirmekte lardan ayıran s kipi” dir (Lem teorilerinin, F llullanışı bir a

Komplo tec medyanın duy Komplo teoril pasitesini idar toplumun işle dayatılması – lanımlar yolu nin ‘bölünme nur” (Taşkale ğıyla idare ed yardım etmek lıştığı düşünü dir? “Sonuç o deti mahküm de akla yıkmā litenin biçimi

gulamaya yar-
ıvramak aslin-
gösterme ça-
eri asılsız gibi
n stratejileri-
iktidar ilişki-
an metin kap-
olan komplo
in motivasyo-
omplo teorile-
nldığında top-
in yönetilme-
manipülasyo-
mesiyle müm-
ne dönük şid-
nin rızası elde
vreye sokulan
ağlamıyla Mi-
ıvramı etrafın-

koşulları içeri-
plo teorisi söy-
n köşe yazıları
r yönetim ras-
k üzere 2013-
estoları, 17-25
arbe Girişimi,
ckında medya-
em düzeni ite-
le krizlerin na-
alın nasıl kur-
ar çözümlene-
söylem anali-

Toprak, Nüfus
nli dersine söz
anlamak gere-
sıralar: Huku-

ki Mekanizma, Disiplinci Mekanizma ve Güvenlik Mekanizması. Güvenlik me-
kanizmasını diğer iki biçimden ayıran temel nitelik, sorunu kavramaya dönük
üretilen bilgi ve yapılan ölçüm işlemidir. Foucault bu üç biçimi, birbirini takip
eden ya da birbirinin yerine geçen mekanizmalar olarak değil, teknikleri her ne
kadar değişse de aralarındaki bağlılık güncel iktidar ilişkilerini bütünsel ola-
rak kavrayacak mekanizmalar olarak görmektedir. Fakat Foucault (46) ısrarla
şunun altını çizmektedir; güvenlik mekanizması hukuksal ve disiplinci meka-
nizmalarda olduğu gibi bir şeyi, yasaklanan-izin verilen şeklinde kodlamamak-
tadır. Dolayısıyla modern yönetimselliğin ele alınışı güvenlik düzeneklerinin
ürettiği iktidar teknolojilerini işaret etmektedir (97).

Foucault geniş anlamda yönetimsellik kavramıyla “davranışın, tutumun yö-
netilmesini” kastetmektedir; ona göre bu ifade, bir kişinin ya da grubun davra-
nışını şekillendirmeyi, yönlendirmeyi ya da etkilemeyi amaçlayan bir faaliyeti
işaret etmektedir (Gordon, 1991: 2). Modern siyasal hayatta hükümrandan yö-
netim gerçekliğine geçilmesi, doğal fenomenlerin dolaşım özgürlüğünü müm-
kün kılabilecek ortamı oluşturmaktan geçmektedir, Foucault (2016: 308) açık
biçimde bunu ifade eder: “Manipüle etmek, teşvik etmek, kolaylaştırmak, ser-
best bırakmak (*laissez faire*) gerekir – başka bir deyişle, tüzüğe bağlamak yeri-
ne idare etmek gerekir. Bu idarenin hedefi bir şeyleri engellemekten ziyade, ge-
rekli ve doğal regülasyonların devreye girmesine izin verecek regülasyonlar ger-
çekleştirmektedir.” Güvenlik mekanizmasını, hukuki ve disiplinci mekanizma-
lardan ayıran şey, devlet aklından kopmaksızın her birinin sahip olduğu “işleyiş
kipi”dir (Lemke, 2016: 269). Bu bağlamda bilme vaadi hatırlandığında komplo
teorilerinin, Foucault’nun yönetimsellik olarak tanımladığı tahayyül ve icra için
kullanışlı bir araç olacağı tartışılabilir.

Komplo teorilerinin kitlelere kolay ulaşmasını sağlayacak söylem düzenini
medyanın duygulanım ekonomisi dolayısıyla yürütmek oldukça mümkündür.
Komplo teorilerine duyulan inanç, kaçınılmaz biçimde kitlenin duygulanım ka-
pasitesini idare etmekle mümkün kılınabilir: “Duygulanımsal politika çağdaş
toplumun işleyişi için önemli olduğundan, kitlelere neoliberal yönetimselliğin
dayatılması –toplumsal rejimler kadar– hınc, korku, kinizm ve kin gibi duygu-
lanımlar yoluyla mümkün olur. Böylece küresel kapitalizm ve neoliberal düze-
nin ‘bölünmez bütünlüğü’, nüfusun duygulanımları harekete geçirilerek koru-
nur” (Taşkale, 2015: 24-25). Duygulanım kapasitesinin komplo teorileri aracılı-
ğıyla idare edilmesi olağanüstü hal ortamındaki teyakkuz halimi içselleştirmeye
yardım etmektedir. Güvenlik söylemi içinde komplo teorisi formunun nasıl ça-
lıştığı düşünüldüğünde, aslında şiddeti üreten bu akıl yürütme pratiği değil mi-
dir? “Sonuç olarak, bir iktidar biçimine karşı çıkan ya da isyan edenler salt şid-
deti mahkûm etmek ya da bir kurumu eleştirmekle yetinemezler. Suçu genel-
de akla yıkmak da yeterli değildir. Asıl sorgulanması gereken, seçilen rasyona-
litenin biçimidir” (Foucault, 2011: 56). Foucault da *rasyonelite*, *rasyonel*, *siyasi*

rasyonalite ifadelerinin kullanımına mesafelidir, zira akla dayalı açıklama eğilimi daha ziyade faydacı bir çağrışıma sahiptir, tıpkı *cui bono?* sorusunda¹ olduğu gibi. Bu sebeple odaklanması gereken asıl mesele, verili iktidar ilişkilerini sunan komplo teorilerinin içerdiği akıl yürütme pratiğidir: “Sorun şudur: Böylesi iktidar ilişkileri nasıl rasyonelleştirilir?” (56).

Neoliberal çağda sürekli savaş halinin içselleştirilmesi ve güvensizlik kültürünün güvenlik politikası yapılması, güvencesiz istihdam, çalışma ve yaşam koşullarının istikrar haline getirilmesi, sosyal haklar/adalet gibi ideallerin yerini daimi eşitsizliklere bırakması, kamusal faydanın yönetim etiğinden tasfiye edilmesi gibi pek çok uygulamanın aslında bir yönetim pratiği haline gelmesidir. Bu yönetim pratiği tümüyle ifade edilen bu ortama içkindir. Lorey’in (2016: 74) *kırılma* –ya da prekarizasyon– ile kastettiği tam olarak budur. Güvensizlik gibi güvencesizlik hali de güvenlik odağında ve neoliberal rasyonaliteye uygun biçimde sürdürülmektedir. O yüzden neoliberal paradigma eşitsizlikleri ortadan kaldırmaz, aksine onları kendi rasyonalitesi içinde süreklileştirir ve yönetir. Meselenin burada tartışılan boyutu ise bu eşitsizliğin yönetiminde bir güvenlik aygıtı olarak çalışan komplo teorilerinin söylem pratiğidir. Komplo teorileri bu yönüyle toplumsal kutuplaşmayı artıran nefret söylemini, öteki algısını, teyakuz halini ve savaş mantığını aktarma potansiyeline sahip bir söylem düzenidir. Güvencesiz koşullara uygun olacak biçimde hızla güncellemelere izin veren eklektik yapısı sayesinde komplo teorileri çağın esnekliğine adapte olur ve hukuki/disiplinci/güvenlikçi mekanizmalara manevra alanı açar.

Komplocu motiflerin Türkiye belleği

Komplo sözcüğünün İngilizce karşılığını oluşturan “conspiracy” Batı dillerine Latince’den geçmiş *con* (birlikte, beraber) ve *spiratio* (ruh, nefes) birleşimi olan *conspiratio* sözcüğüne dayanmakta olup “nefeslerin birleştirilmesi” anlamına gelmektedir (akt. Başaran, 2012: 3). Sözcüğün öhmülü çağrışımlara sahip kullanımı geç Ortaçağ döneminde değişmiştir, M.S. 13.-14. yüzyıllarda sözcük “kumpas, entrika, fesat; yasadışı ya da şeytani bir iş gerçekleştirmek için yapılan gizli plan” gibi anlamlarla dolmuştur (5). Belirtilen anlam dolgusu ise, bu makalenin üzerinde duracağı güncel kullanımı da işaret etmektedir. Bu nedenle, komplo sözcüğünün tarihsel süreçte ortaya çıkışı, etimolojisi ve anlamsal değişimlerini gözetken araştırmalarda Batı düşünce tarihi temel kaynak olarak görülmektedir (Başaran, 2012; 2014). Batı menşeli coğrafi yayılımın, Fransız Devrimi sonrasında matbaa ve çeviri eserler yoluyla Ortadoğu’ya kadar uzandığı bilinmektedir. Ortadoğu toplumlarının antisemitizm ve komplo ile tanışmasının 1869 ve 1889’daki, mason karşıtlığıyla tanışmasının ise 1872 tarihli çeviri eser-

1 Latince’de “kimin yararına/çıkarına?” anlamına gelen ifade.

lerle² sağlandı.

Komplo teorisi nasıl organize edilebilirlikle Ermeni, İspanyol ve diğerlerinde sıkça kullanılan bir kavramdır. 20. yüzyılın ilk yarısında bu kimlikler (Bora, 1999) deki modern diktatörlük turmuştur. 19. yüzyıldan itibaren al kitle”nin “Sovyetler”ine geçtiğinde, komünizm dinî referansları her döneminde bir güvenlik aygıtı olarak varlığını sürdürmüştür.

Komplo teorisi iç siyasetine uzanan Ziya Gökalp’in teyakuz, 1950’de komplo teorileri, hatırlatılan la kurgulamış din ve milliyet (64). Tüm dönemin söylem pratiği yılmaya devam çağrısına dönüşmüştür.

Toplumsal hareketler bir dönem artışı, antikolonializm her daim canlı kentleşme ile diğerlerinde temsilini güncelleliğin solculuk yetçi çevreleri itibaren antikolonializm.

2 Avrupa kaynakları al-Dadiyya al-kashf asrar al-

açıklama eğiliminde¹ olduğu ilişkilerini süsür: Böylesi

ansizlik kültürü ve yaşam koşullarının yerini en tasfiye edilmesidir. Bu (2016: 74) kır. Güvensizlik kaliteye uygun sızlıkları ortadır ve yönetir. Bir güvenlik kolo teorileri bu algısını, teyaklem düzenidir. izin veren ek olur ve huku-

y” Batı dilleri- nefes) birleştilmesi” anağırlımlara saüzyıllarda söztirmek için yalolgusu ise, budir. Bu nedene anlamsal denak olarak göü, Fransız Devrar uzandığı bibe tanışmasının hli çeviri eser-

lerle² sağlandığı ifade edilmektedir (Lewis, 2004: 142).

Komploteorilerindeki kurgu, siyasal birliğin, yani “biz”in ve siyasal iktidarın nasıl organize edildiğine paralel biçimde gelişmiştir. Uluslaşma sürecinde özellikle Ermeni, Kürt ve Rum kimliklerinin kodlaması da günümüz komploteorilerinde sıkça anılmakta olup, bunlar neredeyse sabit motifler haline gelmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğine bakıldığında Türk kimliğinin inşa evresi için Türklüğün bu kimliklerle yaşadığı sancılı çatışmanın kurucu katkısı büyük önem arz eder (Bora, 1996). Osmanlı’dan kalan dinî referanslar ile modernleşme sürecindeki modern devleti kuran devrimci referanslar iç içe geçerek bir sarmal oluşturmuştur. 19. yüzyılda Balkanlar ve Anadolu uluslaşmasının dinî saikleri düşünülürken bu durum sürpriz değildir. Devletin nüfusunu oluşturacak “ideal kitle”nin “Sünni ve Türk kimliklere sahip olması gerektiği” düşüncesi pratiğe geçtiğinde, komploteorilerindeki potansiyel motifler de şekillenmiştir. Belirlenen dinî referansa rağmen geçmişten bugüne Türkiye Cumhuriyeti’nin hemen her döneminde dile getirilen *irtica* korkusu da uzun ömürlü bir komploteorisi olarak varlığını sürdürmüştür.

Komploteorileri, hem küresel gündemlere paralel biçimde hem de devletin iç siyasetine uyumlu olacak biçimde çalıştırılmıştır. 1917 Rus Devrimi sonrası Ziya Gökalp’in “İki Tehlike” adlı yazısıyla erken örneğini veren antikomünist teyakkuz, 1950’lerde Amerikan rüzgârı ile antikomünist mücadele bağlamında komploteorilerinin Türkiye’deki yayılımını harlamıştır. Kullanılan analogiler, hatırlatılan referanslar komünist damgasını yabancı ve işbirlikçi ithamlarıyla kurgulamıştır. Milli kimliğin bir arada tutulması için antikomünist söylemler din ve milliyetçi referanslardan yoğun olarak yararlanılmıştır (Yıldırım, 2016: 64). Tüm dünyada 1968’in etkileri deneyimlenirken antikomünist mücadelenin söylem pratiği olarak komploteorileri de dindar ve milliyetçi çevrelerde yayılmaya devam etmiş ve Osmanlı’dan miras *Moskof* imgesi üzerinden bir şiddet çağrısına dönüşmüştür (Öztaş, 2016: 78).

Toplumsal hareketlerin yükselişe geçtiği ’68 sonrası evre Türkiye için de kritik bir dönem olmuştur. Zira sendikal faaliyetin ve sınıf temelli politizasyonun artışı, antikomünizme yaslanan *yabancı parmağı* (Moskoviç, 1996) imgesini her daim canlı tutmuştur. Alevi kimliğinin sol siyasi düşünceyle politize oluşu, kentleşme ile birlikte görünürlüğünün artması ve dönemin toplumsal hareketlerinde temsil edilmesi Türk sağı için tarihsel bir damga olarak *Kızılbaş* kullanımını güncellemiştir. 1960-1980 periyodu, İslâmî referanslar dolayısıyla Aleviliğin solculukla ilişkilendirilerek antikomünist damga etrafında İslâmî ve milliyetçi çevrelerin bir araya getirildiği dönemdir (Ertan, 2016: 213-217). 1980’den itibaren antikomünizm artık bürokratik devlet geleneğinin bir parçasıdır ve dar-

2 Avrupa kaynaklı antisemitist eserler Fransızcadan Arapçaya çevrilmiştir: İki *Nafitüs, al-Sahafa al-Dadiyya al-lama’iyya fi indiham al-diyana al-ibriyya* (1869); ikincisi *Fî’l-zawayakhabaya, av-kashfasrar al-Yahud* (1889) (Lewis, 2004: 317).

beden sonra serbest piyasa ve tüketim toplumu üzerinden hegemonyanın inşasında sosyalizm tarihinin “günahlar silsilesi ve manzumesine” dönüştüğü de görülmektedir (Yaşlı, 2015: 212). 1980 ve 2000 periyodunda ASALA ve PKK eylemlerinin şiddetiyle birlikte düşman imgesinin komplo teorilerindeki Ermeni ve Kürt motifleri daha da sık örülmüştür. Hatta bu iki motif “PKK lideri Abdullah Öcalan’ın Ermeni asıllı olduğu” söylemiyle milliyetçi çevrelerde bütünleştirilmiştir (Bali, 2004). 1990’lara kadar devlet tarafından Kürt kimliğini yok sayan resmi bir söylem benimsenmesi, 1990 sonrası uygulanan yoğun militarist politika, Kürt kimliğini erken Cumhuriyet dönemindeki isyanlarla bütünleştiren komplocu teyakkuzu canlandırmıştır. Diğer yandan 15 Şubat 1999 yılında Abdullah Öcalan’ın yakalanması da Kürt siyaseti çevrelerince Kürt halkını tutsak etmeyi amaçlayan “uluslararası komplo” şeklinde okunmuştur (Sustam, 2014: 107). 1970 sonrası basımdan medyaya dönüşümün ve büna bağlı olarak üretilen bilginin metalaşmasının en önemli sonuçlarından biri, komplo teorilerinin geniş bir tüketici profiline sunulmasıdır. Bu bakımdan New Age akımıyla anılan “uzaylı, ufo” gibi unsurların da yer aldığı komplo teorilerinin 1980’li yıllardaki depolitizasyon sürecinde görülmeye başlaması şaşırtıcı değildir (Hepkon, 2007: 222-227). Komplo teorilerindeki New Age etkisi, meseleleri özcü ve aynı zamanda yüzeysel gören popülist siyasi söylemin yayılımına katkı sağlamıştır (Karaosmanoğlu, 2009).

2000’li yıllarla birlikte, ABD’nin tek kutuplu yeni dünya düzeniüm bir uzantısı olarak açıklanan Büyük Ortadoğu Projesi, Türkiye’de Avrasyacı bir eğilimle birlikte komplo teorisine dönüşmüştür (Öztan, 2016: 98). Bu dönemde özellikle Masonluk (Özman ve Dede, 2016: 197), dönmelik (Sabetayizm), Yahudilik vurgusu komplo teorilerinde işlenen motifler arasındadır. Türkiye için 2000’li yıllarda şüphesiz en çarpıcı komplo teorisi gündemi Ergenekon Davası olmuştur. Dava süreci Türkiye siyasal hayatında derin izler bırakmış fakat bir türlü açıklığa kavuşturulamamış ve çözümsüz kalmış sorunların Ergenekon Davası ile çözüleceği vaadi, komplocu kavrayışa yeni bir boyut katmıştır.³

Makalenin analiz kısmında yer alan 30 Mayıs 2013’teki Gezi Parkı Protesto Eylemleri’nde ve takip eden süreçte siyasal söylemin kurulmasında komplo teorilerine daha sık rastlandığı söylenebilir. Eylemler sırasında “faiz lobisi”, “Yahudiler” ve “Siyonist” motiflerinin refleksif kullanımını Türkiye’de komplo teorileri için antisemitizmin ne kadar kemikleşmiş bir pratik olduğunu hatırlatmaktadır (Yazmacı, 2013). Aleviler, Kürtler, emperyalistler, protestolarda gözaltına alınan Erasmus programıyla Türkiye’ye gelen öğrencilerle kastedilen yaban-

3 Medyanın yarattığı düşünce ikliminde davanın vaadine inanmış çevreler ve yazarlar ile davanın sanıkları arasındaki düşünsel yakınlıklar, Ergenekon davasına dair ciddi bir ironi yaratmıştır (Baykan, 2008: 46). Ayrıca dava sürecinde yargı merciinde sıkça ortaya çıkan tutarsızlıklar sebebiyle, komplocuların önünü almak için açılan davanın bizatihi kendisi bir “komplo makinesi”ne dönüşmüştü; bu durum devletin iktidar stratejisi olarak neden komplo teorilerine başvurduğunu da göstermiştir (Ertür, 2011: 38).

cı parmağı gibi hareketlerin bir bağlamında oluşu, toplumun “ti” söylem gele

Gezi eylemleri maati arasında düşman damgının yolsuzluk olarak değerlendirildiği 2014 sonrası hâtelikte komplorel seçim süreci kondüsyonuna Pennsylvania’ya dir (Parlak ve rı Operasyonla örüntüsünde yise geçmişe dökiye’nin karşıs ne dönüştürül

Olasılığın yeri risyenliğinin bendeekli militatan, 2016). Bu rilerindeki mo niden kategori liginde kullanı netinin stratejisi komplo teorile gösterilmesi iç sellik ve komp

Türkiye’de y Köşe yazıları

1980 sonrası b gazete köşe yaz maktan haftan da köşe yazarl meye dönük g

nyanın inşa-
nüştüğü de gö-
LA ve PKK ey-
rindeki Erme-
PKK lideri Ab-
relerde bütün-
kimliğini yok
yoğun milita-
anlarla bütün-
Şubat 1999 yı-
ıce Kürt halkı-
nmuştur (Sus-
buna bağlı ola-
i, komplo teo-
New Age akım-
lerinin 1980'li
değildir (Hep-
epleri özcü ve
na katkı sağla-

ininin bir uzan-
acı bir eğilimle
nemde özellik-
nem), Yahudilik
ye için 2000'li
Davası olmuş-
fakat bir türlü
nekon Davası
3

Parkı Protesto
da komplo te-
iz lobisi", "Ya-
komplo teori-
u hatırlamak-
olarda gözaltı-
tedilen yaban-

azarlar ile davanın
r ironi yaratmıştır
tutarsızlıklar sebe-
mplo makinesi" ne
ine başvurduğunu

cı parmağı gibi pek çok komplocu motif yeniden gündeme gelmiştir. Toplumsal hareketlerin bir siyasal katılım biçimi olarak algılanmaktansa komplo teorileri bağlamında terör, anarşi, bölücülük gibi damgalar eşliğinde değerlendiriliyor oluşu, toplumsal muhalefetin sessize alınma pratiğinin "milli güvenlik devleti" söylem geleneğiyle bastırıldığına da işaret etmektedir (Yıldırım, 2015: 505).

Gezi eylemlerinin ardından 17-25 Aralık Operasyonları ile AKP-Gülen Cemaati arasındaki gerilim, iktidarın söyleminde kökü dışarıda devlete sızmış iç düşman damgası kullanımını gündeme getirmiştir. Söz konusu operasyonların yolsuzluk gerekçesiyle yapılması da hükümet kanadında darbe girişimi olarak değerlendirilmiştir. Hem Gezi eylemleri hem de 17-25 Aralık operasyonları 2014 sonrası hükümet söylemlerindeki Yeni Türkiye metaforu için kurucu nitelikte komplo teorilerinin üretimini devreye sokmuştur. 30 Mart 2014'teki yerel seçim sürecinde, milliyetçi ve İslamcı siyasi geleneğin antikomünist söylem kondüsyonuna paralel biçimde anti-cemaatçi söyleme uyarlandığı, Moskof'dan Pennsylvania'ya değişen adresin yanında stratejinin değişmediği gözlenmektedir (Parlak ve Öztürk, 2015: 210). İncelenecek olan vaka setindeki MIT Tırları Operasyonları, 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Adalet Yürüyüşü'nün söylem örüntüsünde yan yana getirilmeleri ve aralarında –gizli bir– bağ olduğu iddiaları ise geçmişe dönük komplolar zincirini oluşturmuştur. Denilebilir ki Yeni Türkiye'nin karşısına çıkan her kriz yeni bir korku kaynağı olarak komplo teorisine dönüştürülmüştür.

Olasılığın yerini alan ve eskatolojiyi dayatan kesinlik, komplo teorisinin/teorisyenliğinin bir iktidar stratejisine dönüşmesini ve arkasında güvenlik ihtiyacı endeksli militarist bir tahayyülün de çalıştığı göstermektedir (Parlak ve Kafkan, 2016). Bugün Yeni Türkiye için gerek düşman imgesi gerekse komplo teorilerindeki motifler güncel damgaları içermektedir ve şüphesiz bu damgalar yeniden kategorize edilerek siyasal iktidarın dağılımına paralel bir güncelleme eşliğinde kullanıma sokulmuştur. Egemen iktidar adına tüm bu çabanın bir yönetim stratejisi olarak okunabilmesi ve her ne kadar irrasyonellik atfedilse de komplo teorilerinin yönetim rasyonalitesiyle uyumlu biçimde çalışabileceğinin gösterilmesi için kavramsal bir zeminin kurulması, metnin odağı olan yönetimsellik ve komplo teorileri arasındaki ilişkinin tartışılmasını sağlayacaktır.

Türkiye'de yönetimselliğin komplocu söylem pratiği: Köşe yazarlarında komplo söylem düzeninin analizi

1980 sonrası basından medyaya dönüşümle birlikte kültür inşasının temelleri gazete köşe yazarlarının kalemiyle atılmıştır. Yeni yaşam tarzlarını vitrine çıkarmaktan haftanın her günü her konuda yazmaya kadar dönüşen medya yapısında köşe yazarlarının misyonu da değişmiş, tüketim kültürünün bilgisini üretmeye dönük görevler yerine getirmeye başlamışlardır (Kaya, 2016: 368-375).

Bali (1999; 2002), bu dönemde değişen köşe yazarlarının durumunu sermaye ve siyasal iktidar kesimleriyle kurdukları ilişki üzerinden “yeni aristokratlar” olarak işaret etmektedir. Değişen konumları gözetildiğinde kurmuş oldukları yeni temaslar sayesinde köşe yazarları köşelerinden dünyaya açtıkları pencere ile “uzman” görüşlerini paylaşırlar. Bourdieu'nün (2000: 33-34) kanaat teknisyeni (doksazof) kavramı da yine onun *fast-thinker* dediği “uzman” yorumcuları ve medyadaki tüketim alışkanlığını işaret ettiği kavramla ilişkilidir. Bu yönüyle köşe yazarlarının neoliberal koşulların inşasında bir tür ideolog fonksiyonu gördüğü açıktır.

Kanaat teknisyenleri neoliberal evrede toplumun büyük kesiminin haklarının gasp edilmesiyle eşanlamlı sayılabilecek tasfiye sürecini, komplo teorileri söylemiyle doğallaştırılıp bir “kader, fitrat” haline getirebilir. Bu bağlamda Göker (2011: 69), komplo teorisyenliğinin büyüleyici etkisini onun dolaşım ağına bağlamaktadır: “Zengin bir anlatı, eksantrik bir içerik, teoriye inanmanın ve onu kollamanın getirdiği pratik faydalar, teorinin yoğun dolaşıma girmesi ve medya, yayınevleri gibi dağıtım örüntüleri tarafından desteklenmesi, tüm bunlar komplo teorisiyle ilgili yapılan ‘büyü’nün unsurlarıdır.” 2002 sonrası medyada AKP’ye yakın muhafazakâr eğilimlerin artmasıyla (Çam ve Yüksel, 2015; Aydın, 2015; 2018) belli bir sermaye yoğunlaşmasının giderek tekele⁴ dönüştüğü yorumunu yapmak yerinde olacaktır. Toplumsal statüko lehine yeniden üretilmesi, hegemonyadaki her çözülme trendinde daha gür biçimde yapılan “safları sıklaştırma” çağrısı için komplo teorilerinin pratik işlevi elverişli görünmektedir. Toplumsala gömülü olan *doxayı* medya aracılığıyla manipüle etmek, komplo teorilerini kullanma yatkınlığını yönetmeyi ve kendi sermaye bileşkesi içerisinde tekrar tekrar bir araya getirmeyi ya da değişen koşullar söz konusu olduğunda habitusa dair arayışlarına göre yeniden düzenlemeyi yönetsellik pratiği içerisinde okumaya olanak sağlar. Kömplo teorilerinin yönetselliğin aracı olarak kullanılması, Türkiye örneğinde, yürütülen neoliberal müdahalelerin ruhuna uygun bir öznelik pratiği doğurmuştur. Yatkınlığın güdülenmesi ve uygulanımsal politikası, milliyetçi ve dinî referanslarla işlenmiştir. 2002 yılından beri komplocu motifler, ekonomide “Anadolu kaplanları” yetiştiren bir habitusun siyasal alanda “yer mi Anadolu çocuğu!” uyanıklığına uygun gelişmiştir ve büyük oyunu görme/bozma,⁵ oyuna gelmeme, komplocu tasarımdaki görünenin ardındaki saklı niyeti vurgulamaktadır; “yer mi Anadolu çocuğu?” kıvrak zekâsıyla, girişimci müdahalesiyle, “yedirmeyiz” teyakkuzuyla savunmaya/saldırıya geçmektedir (Türk, 2013). Göker’in belirttiği üzere yapılan büyü'nün tutması için tabi olanların/kitlenin de bu sihrin kerametine inanması gerekmektedir. Tam da bu noktada komplonun kanaat teknisyenlerinin elinde, bir tür pratik

4 <https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771> (27 Ekim 2018).

5 AKP'nin 2015 yılındaki seçim şarkısının nakaratında da geçmektedir: “Tırnakla kuyu kazmaya, büyük oyunu bozmaya, yeniden tarih yazmaya, söyle var mısın?”

bir inanç silsile düzen, hakim tasıyla hep can olarak bu teyaz söylem düzen ten güvenlik p

Makalenin 2017 yılları ar si olarak anlar rasyonları, Ml rüyüşü) çerçe söylem analizi şe yazılarında sadakat ritüeli dar ilişkilerini

Gazete köşe analiz etmeye ya-sermaye-ike mümkün kılm ti fısıldamasını etkiyi yaratma mış ve kendini tüketimi eğilin ancak daha ce cu için bir baş (Hall, 1999: 90 dığı sürece bile temin yarattığı gilenmemekte bir hattı takip mesaisi gerekti komplo teorile dığı komplo te litik hattan uz lar olduğunu h mek bir toplun saldır. Bu yatk kindir. Dolayıs fikir olarak ko ti ve bu inançl Böylesi bir top

munu sermaye i aristokratlar” rmuş oldukla- ıttıkları pence- 34) kanaat tek- nan” yorumcu- şkilidir. Bu yö- eolog fonksiyo-

minin hakları- omplo teorileri bağlamda Gö- in dolaşım ağı- e inanmanın ve ıma girmesi ve nesini, tüm bun- ınrası medyada l, 2015; Aydın, ınıştığı yoru- ından üretilme- lan “safları sık- ırünmektedir. iek, komplo te- ışıkesi içerisinde usu olduğunda llik pratiği içe- liğin aracı ola- halelerin ruhu- mesi ve duygu- 02 yılından be- ı bir habitusun ışımiştir ve bü- lakı görünenin ?” kıvrak zekâ- ınmaya/saldırı- üyünün tutma- gerekmektedir. , bir tür pratik

bir inanç silsilesine dönüştüğünü belirtmekte fayda vardır. Dolayısıyla “doxic düzen, hakim ve tabi olanlar arasındaki ilişkide sembolik iktidar ve şiddet vasıtasıyla hep canlı tutulmaktadır” (Türk, 2016: 614). Kanaat teknisyenleri de tam olarak bu teyakkuz halini çeşitli damgaları, kodlamaları ve imgeleri kullanarak söylem düzenine indirip sembolik şiddete dönüştüren ve sembolik iktidarı üreten güvenlik politikası unsurlarıdır.

Makalenin bu bölümünde komplo teorisi söylem düzeni, Türkiye’de 2013-2017 yılları arasında yaşanan (kriz ve toplumsal yeniden kurgulanma evresi olarak anlaşılan) vaka seti (Gezi Parkı Protestoları, 17-25 Aralık Operasyonları, MIT Tırları Operasyonları, 15 Temmuz Darbe Girişimi, Adalet Yürüyüşü) çerçevesinde gazete köşe yazarlarının köşe yazıları üzerinden eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Böylelikle kanaat teknisyenlerinin köşe yazılarında komplo teorilerinin yönetimsellik pratiği olarak güvenlik-kimlik-sadakat ritüelinde nasıl bir rol oynadığı ve *doxic* düzende hangi sembolik iktidar ilişkilerinin kurulmasına katkı sağladığı irdelenmiştir.

Gazete köşe yazıları, kanaat teknisyenlerinin *doxay* yönlendiren tutumunu analiz etmeye imkân veren öncelikli metinsel yapılar olmasının yanı sıra, medya-sermaye-iktidar ilişkilerinin kurguladığı güvenlikçi söylemi takip etmeyi de mümkün kılmaktadır. Ayrıca köşe yazıları, kulaklarını açıp kendisine hakikati fısıldamasını beklediği uzmanı dinleyen okur üzerinde bahsedilen büyüleyici etkiyi yaratma kudretine sahiptir. Zaten bu beklenti, köşesinde penceresini açmış ve kendince olan biteni anlatan köşe yazarı profiliyle de uyumlu bir medya tüketimi eğilimidir. Bu komum emir tonuyla bir sürüklenmeyi de ifade edebilir ancak daha çetrefilli –belki sinsî– olarak tanımlanabilecek olan etkisi, okuyucu için bir başlangıç noktası tayin etmesi, “şeylerin düzenini” temsil etmesidir (Hall, 1999: 90; Parlak ve Yıldırım, 2014: 26-27). Sadece bu sınırlar içinde kaldığı sürece bilen ve hareket kapasitesi bununla sınırlı olan bir politik özne, sistemin yarattığı şiddetin esas kaynaklarını algılayacak konumları keşfetmekle ilgilenmemektedir. Diğer bir deyişle, komplo teorisine ilişkin akıl yürütme belli bir hattı takip etmek üzere eklettik biçimde kurgulanmaktan öte bir düşünme mesaisi gerektirmemektedir, zira sınırları belirleyen fikir sabittir. Bu noktada komplo teorileri ve *doxa* bağlantısını kurmak adına Göker’in (2011) altını çizdiği komplo teorilerinin “sabitfikir” olma hali, siyasalın bilgisini üretirken analitik hattan uzaklaşarak belli bir eskatolojiye ulaşmayı sağlayan pratik yöntemler olduğunu hatırlatmaktadır. Başka bir deyişle, komplo teorisi ile akıl yürütme bir toplumsal şebeke içine girmiş olmayı gerektirir ve bu yüzden toplumsaldır. Bu yatkınlık kolektif hafızanın inşasına, toplumsalın kurgulanmasına içkindir. Dolayısıyla mantık çerçevesinde değerlendirilmesi beklenemez: “Sabitfikir olarak komplo teorisi kendisine abone olan kişilere bir pratik inançlar seti ve bu inançları gerekçelendirme amaçlı araçlar sağlar” (Göker, 2011: 67-68). Böylesi bir toplumsal şebeke ve onun ürettiği sabitfikir, gündelik yaşamda orta-

ya çıkan beklenmedik her türlü vakanın ya da beklentileri altüst edici krizlerin her daim kötücül düşmanlar tarafından bilerek ve isteyerek bize yönlendirildiğine dair kavrayışı pekiştirmektedir.

Komplo teorisi formunun bir niteliği olarak basitlik, burada belirleyici bir rol oynamaktadır. Yanlışlanabilir ya da sorgulanabilir bir epistemik zeminden yoksun olduğu için komplo teorilerindeki motifler belli inanç ve önyargı pratiklerinden de beslenmektedir. Güvenliğin tehdit altında olduğu söyleminde belli sembolik göndermelerin de kullanımıyla harekete geçmeye hazır kitlelerin anlamaya olan yatkınlıkları, komplo teorileri ile yönlendirilmektedir. Dolayısıyla sıradan bir vatandaşın dünyayı algılamakten kurgulamaya yatkın olduğu senaryoda komplo teorisi formu etkindir. Bu durum, alımlayıcının siyasal iktidarı ve toplumu nasıl hayal ettiği ile yakından ilişkilidir. Zira siyasal olanın bilgisinin nasıl üretildiği, bilgi-iktidar ilişkisi bağlamında özne-hakikat ilişkisini ve yönetim kapasitesini de yapılandırır. Sonuçta pratik bir inanca dönüşen ve öncelikli biçimde kullanılan komplocu kavrayış, kitlenin toplumsal şebekede ona dair yatkınlığı sayesinde ve zaten bu yüzden bunun ortodoksi olduğunun farkına varmak çetrefilli bir mücadeleyi gerektirir. Böylesi bir pratiğe ihtiyaç duyacak yatkınlık olmasa siyasal gündemlerde kendine yer bulan komplo teorilerinde motifler güncellenmez, komplo teorileri siyasal iktidarı meydana getiren ilişkilerin bir okuması olarak tekrar tekrar yazılıp kurgulanmazdı. Medyadaki kanaat teknisyenleri de, *doxic* düzendeki bu ilişkileri gözetererek söylemi kurmak suretiyle hem mobilizasyonu hem de egemen adına rızanın yeniden üretimini sağlamış olmaktadırlar. Böylece komplocu akıl yürüterek politize olan öznenin aslında nesne konumundan hiç kurtulamadığı ortaya çıkmakta ve bunun sonucu olarak edilgen özne, *bildiği andan* itibaren sisteme uyum sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında analiz için oluşturulan gazete ve köşe yazarı örneklemini şöyle belirlenmiştir: *Yeni Akit*-Abdurrahman Dilipak, *Yeni Şafak*-Yusuf Kaplan, *Sabah*-Rasim Ozan Kütahyalı, *Habertürk*-Nagehan Alçı, *Star*-Mehmet Metiner, *Türkiye*-Batuhan Yaşar ve *Karar*-Elif Çakır. Gazete örnekleminin belirlenmesinde AKP hükümetine yakınlığı ile iktidar medyası diye bilinen medya-sermaye-iktidar ilişki eksenini gözetilmiştir; ideolojik olarak İslâmcı-muhafazakâr, milliyetçi-muhafazakâr ve görece daha seküler eğilimleri temsil etmeleri önemsenmiştir. Köşe yazarları da yine aynı eksen gözetilerek seçilmiştir. Buna göre Dilipak ve Kaplan'da İslâmcı eğilimin baskın olduğu; Metiner, Yaşar ve Çakır'da Yeni Türkiye imgesiyle uyumlu bir milliyetçi eğilimin ağırlıklı olduğu; Kütahyalı ve Alçı'nın ise diğer yazarlara göre seküler ancak Eski Türkiye'ye atfedilmeyen bir çağrışımı içeren, aynı zamanda liberal piyasa değerlerini temsil eden eğilime sahip oldukları belirlenmiştir. Ideolojik konumları birbirinden farklılaşsa da söylemlerini benzeştiren kodlar ve akıl yürütme biçimleri hemen hemen aynıdır. İncelenen yazılar, vaka setinde sunulan her olayın meydana geliş tarihinden itibaren otuz günlük süre içindeki taramadan seçilmiştir. Yapılan analizler-

de van Dijk'in pılar kapsamı

Düşman ima

Latince "kimin lu, 2009: 104) nı, etkileşimle bu arayış, bas (2011: 14) "k ması önemlidi daha karmaşık siyonu, değerli şıyan soybilim nıtlar daha ön le eşgüdümlü günah keçileri lenir ve izlerin leştirilmiş olar miklerinin algı maktadır. Bu y oluşturulması

"Düşman in teorisi söylem layımında biz/ de durulacaktı toplumsal taha lik endeksinde si söylem düze dakat temelind tir: 1. Dış güçle nenin ardında minin tesis edi dir. Hızla değış sınırlarının da teorisi söylem

Dış güçler ve

Toplumsal h türlerde bir siy

edici krizlerin
yönlendirildi-

dirleyici bir rol
zeminden yok-
yargı pratikle-
yleminde belli
kitlelerin anla-
Dolayısıyla sı-
uğu senaryoda
iktidarı ve top-
bilgisinin nasıl
ve yönetim ka-
ncelikli biçim-
na dair yatkın-
un farkına var-
ıç duyacak yat-
orilerinde mo-
tiren ilişkilerin
aki kanaat tek-
urmak suretiy-
timini sağlamış
znenin aslında
sonucu olarak

zari örnekleme
-Yusuf Kaplan,
ehmet Metiner,
belirlenmesin-
edya-sermaye-
afazakâr, milli-
eleri önemsen-
Buna göre Dili-
ve Çakır'da Ye-
luğu; Kütahya-
re'ye atfedilme-
emsil eden eği-
nden farklılaşa
men hemen ay-
na geliş tarihin-
pılan analizler-

de van Dijk'ın (1988a: 72-91; 1988b: 30-48) söylem çözümlemesinde makro yapılar kapsamında yer verdiği tematik çözümlemeler kullanılmıştır.

Düşman imali: Cui bono?

Latince "kimin yararına" ya da "kimin çıkarına" anlamına gelen (Karaosmanoğlu, 2009: 104) *cui bono?* sosyal bir vakamın tüm karmaşık ilişkilerini, temaslarını, etkileşimlerini tek bir doğrusal arayışa indirgemektedir. Komplo teorisi ile bu arayış, basitliği ve yüzeyselliği öne çıkartmaktadır. Bu bağlamda Taylan'ın (2011: 14) "kim?" sorusunun "nedir?" sorusundan üstün olduğunu hatırlatması önemlidir: "Komplo algısının başvurduğu 'kişileştirme' mekanizması, yani daha karmaşık yapı ve ilişkileri kişilere indirgeme operasyonunun olumlu bir versiyonu, değerlerin ve güçlerin izlerini belli toplumsal tiplerde sürme amacını taşıyan soybilimsel projede bulunabilir." Kim sorusu sorulduğunda potansiyel yanıtlar daha önceden üstünde bir sözleşmeye varılmış kolektif bellek ve kimlikle eşgüdümlü çalışmaktadır. Dolayısıyla *cui bono?* sorusunun yanıtı olabilecek günah keçileri, zaten damgaların işaretlediği *doxic* düzene paralel biçimde şekillenir ve izlerin takibini kolaylaştırır. Yani yanıt toplumsalın kurgusunda ötekileştirilmiş olanlara yönelerek sorunun kişiye indirgenmesi, yaşanan krizin dinamiklerinin algılanmasına ve çözümlenmesine dair mistifiye edici bir etki yaratmaktadır. Bu yanılsama ise statüko için siyasal sorumluluk almama koşullarının oluşturulmasına yardım etmektedir.

"Düşman imali" başlığı altında, söz konusu gazete köşe yazılarında komplo teorisi söylem düzeninin gereği olarak *cui bono?* sorusuna verilen yanıtlar dolayımında biz/onlar ayrımının hangi örtük ideolojik saikler ile yapıldığı üzerinde durulacaktır. Böylelikle komplo teorileri aracılığıyla Yeni Türkiye imgesinin toplumsal tahayyülünün ve makbul vatandaş (Üstel, 2016) sınırlarının güvenlik endeksinde güncellendiği ortaya konulmuştur. Bu yaklaşımla, komplo teorisi söylem düzeni aracılığıyla krizlerin nasıl yönetildiğine ve güvenlik-kimlik-sadakat temelinde toplumsalın nasıl kurgulandığına dair üç alt başlık belirlenmiştir: 1. Dış güçler ve içerideki işbirlikçileri, 2. Düşmanın tekleştirilmesi, 3. Görünenin ardındaki gerçek. Her bir tema düşmanın imal edilmesinde hakikat rejiminin tesis edilmesine dönük iktidar stratejilerinin hesaplarını ilgilendirmektedir. Hızla değişen koşullara ve kriz anlarının dalgalı durumuna göre düşmanlık sınırlarının da esnek bir tutumla ifade edilmesi ve bu üç tema arasında komplo teorisi söylem düzeninin eklektik niteliği sıkı bağlar kurmaktadır.

Dış güçler ve içerideki işbirlikçileri

Toplumsal hareketler, demokrasinin oy sandığına endekslendiği siyasal kültürlerde bir siyasal katılım biçimi olarak ötekileştirilmektedir. Çünkü toplum-

sal hareketler, statüko için öngörülemezlik içerir ve yönetim için bir krizle karşı karşıya olduğunu gösterir. Bu sebeple, herhangi bir protest kalkışma hakkında en çok konuşulan, bunun bir komplo olduğudur.

Kullanılan zamir ile biz/onlar ayrımının sınırını çizmek ve öteki yaratmak mümkündür (van Dijk, 2015: 91). Gezi Parkı Protestoları'nda kanaat teknisyenlerinin sunduğu biz/onlar ayrımı en başta, protesto eylemlerine katılanlar arasında yapılmaktadır. Bu bağlamda "birileri düğmeye bastı" şeklinde deyimleşmiş ifade ile "provokasyon, provokatör" ifadelerine sıklıkla rastlanmaktadır. "Birileri" ifadesi aynı zamanda komplo teorisyeninin hakikati ortaya çıkartan pozisyonuyla uyumlu biçimde, "sözde bilgisizlik" yoluyla ima yollu "aslında biliyorum" kullanımındır.

Yine kötü bir zamanda düğmeye bastılar, İsrâ'nın yıldönümünde.. Ağaç kesme değil dertleri, o bir bahane idi sanki... (Dilipak, 1 Haziran 2013).

Geçen hafta oldukça iyi niyetle başlayan "eylem", maalesef işin içine bazı provokatörlerin girmesiyle eylemin amacına gölge düşürürken, olayları da çığırından çıkardı (Çakır, 5 Haziran 2013).

"Birileri düğmeye bastı" deyimini komplo teorisyeni için her olayda kimin düşman ilan edileceğine dair olay bazında sınırları esnetmeye yardımcı olmaktadır. Mesela MIT Tırları Operasyonu için bir yandan *doxic* düzendeki inanç/etnisite/ideoloji bazlı ayrımlar kullanılırken, diğer yandan yine *doxic* düzendeki Yahudi-Müslüman, emperyalist-madun çağrışımlarına atıfla uluslararası aktörler ve içerideki "işbirlikçileri" arasında bağ kurulmaktadır.

Sıkı durun! Birileri düğmeye bastı.. Şubat'tan itibaren her yolu deneyecekler.. Türk-Kürt, Alevi-Sünni, sağ-sol, liberal, yedekler de dahil herkesi "topyekun savaş" için cepheye çağıracaklar.. İsrail ve Esad hazır kıta bekliyor zaten! (Dilipak, 31 Ocak 2014).

Biz/onlar ilişkisini kurarken yapılan iç-dış ayrımının bir adım ötesi aynı ayrımı alt gruplar içinde yapmaktır. Yani "biz"in içinde biz/onlar, "onlar"ın içinde biz/onlar. Örneğin eylemciler içerisinde haklı taleplerle orada bulunanlara anlayış gösterilmesi dileği beraberinde onların içinde kötü niyetli işbirlikçiler olduğu imasını gizli tutar. Burada "asil" ve "sahte" eylemci olmak üzere sınıflandıran ve ayıklayan bir söylem stratejisi kullanılmaktadır. Ayrıca komplo teorisi söylem düzenine içkin olan "hakikatin üstündeki perdeyi" kaldıran bakış, dil stratejisi dolayısıyla aktarılmaktadır.

Ortalığı kana bulayanlarla ve "ağaç arkasına" gizlenip iktidarla başka hesap görmeye çalışanlarla aralarına süratle mesafe koymalıdır. Provokatörlerle aranızda mesafe koymun hepimiz yanınıza gelelim... (Çakır, 5 Haziran 2013).

Mesele
ten çev
yönelik

Komplo te
jenliğini ve b
anlam üretm
ideolojinin u
lup "had bild
beral hukuk
mez rasyone
len toplumsa
layan bir rete
li "teyakkuz"
TÖ" faili üye
15 Temmuz
ru üstüne ku
lirken "hain,

Koca bi
Unutma
Dilipak

Şimdi d
Parti'ni
Ortada

İçimizde
yürekten

Sızdılar
gıtının
uyanma
rekirse
bahsedü

Gezi Parkı
olojik kökeni
liklerdir. İkili
lerin yarattığı
rışım kodları
534-536). Ko
tu inşa süreci
irtica gerekece

bir krizle kar-
kalkışma hak-

Mesele aslında “ağaçları koruma meselesi” değil. Böyle bir dürtüyle toplanan, hakika-
ten çevreye duyarlı vatandaşlar elbette var ama burada ortaya çıkan tablo AK Parti’ye
yönelik birikmiş hınçtan kaynaklanıyor (Alçı, 2 Haziran 2013).

teki yaratmak
kanaat teknis-
rine katılanlar
eklinde deyim-
istlanmaktadır.
ortaya çıkartan
llu “aslında bi-

Komplot teorisi söylem düzenine içkin “sızma” metaforu da yapının homo-
jenliğini ve bütünlüğünü bozup onu yıkıma götürecektir eskatolojiyi kasteden bir
anlam üretmektedir (Parlak ve Uz, 2016: 98). İslâmcı/milliyetçi-muhafazakâr
ideolojinin uzantılarında bu ayrım ahlâk/geleneksel değerler eksenine oturtu-
lup “had bildiren” bir tona sahipken; liberal seküler ideolojinin kavrayışı ise li-
beral hukuk devletinin şeffaflık ilkesinde meydana gelen sapmanın “kabullen-
mez rasyonel” tonlamasını kullanmaktadır. Sızma metaforu aracılığıyla üreti-
len toplumsal anlam statükunun siyasal sorumluluğunu mistifiye eden ve dış-
layan bir retorik kullanımdır. Düşmanın sızma yeteneği vurgulanırken sürekl-
li “teyakkuz”da kalınması gerektiği, korku duygulanımıyla işlenmektedir. “FE-
TÖ” faili üzerinden 17-25 Aralık Operasyonları, MIT Tırları Operasyonları ve
15 Temmuz Darbe Girişimi vakalarında takınılan ortak tutum da sızma metafo-
ru üstüne kuruludur ve bir bakıma “yapıya zarar veren unsur” muamelesi yapı-
lırken “hain, ihanet, çürüme” gibi ifadelerin kullanımı öne çıkmaktadır.

Ağaç kesme değil

Koca bir dava, üç beş geri zekalının para makam ve kadın ihtirasına kurban edilemez!
Unutmamak gerekir ki, çınar ağacının işini bitiren yumuşakça bir kurtçuktur... (A.
Dilipak, 19 Aralık 2013).

ne bazı provoka-
çığından çıkardı

Şimdi de aynı merkezler bizim eve de uğramaya kalktılar. Eşim Rasim Ozan’a ve Ak
Parti’nin önemli ismi Numan Kurtulmuş’a sahte bir kaset komposuyla saldırdılar.
Ortada açık bir çete var! (Alçı, 21 Aralık 2013).

ya da kimin düş-
ncü olmaktadır.
inanç/etnisite/
izindeki Yahu-
rası aktörler ve

İçimizdeki ihanetçi çürüklerden arınarak daha bir arınacağımıza ve güçleneceğimize
yürekten inanıyorum (Metiner, 6 Şubat 2014).

teyecekler.. Türk-
ın savaş” için cep-
31 Ocak 2014).

Sızdılar... Yıllarca... Devletin en kılcal damarlarına kadar sızan, yerleşen, devlet ay-
gıtının en yüksek noktalarına yerleşebilme becerisine sahip, dahası uyan denmeden
uyanmayacak, öl dendiğinde hiç düşünmeden ölecek, kendisini imha edebilecek, ge-
rekirse bütün ömrünü ölü taklidi yapmakla geçirebilecek üyeleri olan bir örgütten
bahsediyoruz (Çakır, 26 Temmuz 2016).

ötesi aynı ayrı-
onlar”ın içinde
ulunanlara an-
işbirlikçiler ol-
üzere sınıflan-
komplot teori-
dırın bakış, dil

Gezi Parkı Protestoları hakkında söylem düzeninde en çok kullanılan ve ide-
olojik kökeni işaret eden dil stratejisi, Descartesçi düşüncenin pratiği olan iki-
liklerdir. İkilikler aracılığıyla biz/onlar ayrımının temsili sabitlenir ve sözcük-
lerin yarattığı sembolik çağrışım kullanılır. Yeni Türkiye imgelemi için bu çağ-
rışım kodlarının Eski Türkiye ile olan bağlantısı çok önemlidir (Parlak, 2015:
534-536). Kodlar çoğu zaman Cumhuriyet’in laik ve seküler toplumsal haya-
tı inşa sürecini, CHP’yi, Cumhuriyet’in milli burjuvazisini hedef almaktadır ve
irtica gerekçesiyle yapılan askerî müdahalelerin İslâmcı-muhafazakâr ideolojiy-

ka hesap görmeye
ranıza mesafe ko-

le girdiği çatışmadan beslenmektedir. Söylemdeki simgesel düzene bakıldığında Eski Türkiye ve Yeni Türkiye arasındaki çatışma açıkça görülmektedir:

Oraya çıkanların hepsi Ergenekoncu değil elbette, ama birileri bu hassasiyeti kullanarak, eylemi ele geçirerek, yangına körükle gidercesine, insanları kıskırtarak konuyu iktidar aleyhinde bir gösteriye dönüştürmek... Taksim'de ezan sesi duymak istemiyor birileri... (Dilipak, 1 Haziran 2013).

Evet derhal yıkılmalı! Çünkü orda park-mark yok, yok, yokk... Birazdan yazacağım gibi orası İsmet Paşa'nın gasp edip kendine tahsis ettiği bir bahçeden bozma spastik bir yer... Olmayan park sebebiyle haysiyetsizce bir tiyatro oynanıyor orada... (Kütahyalı, 2 Haziran 2013).

Geçmiş dönemlerdeki askeri muhtıraları andırır bir dil üzerinden sokakları teröriste edenler bize apaçık şunu diyorlar: "Bu taleplerimizi yerine getirmezseniz sokakları iş-gale ve yakıp yıkmaya devam ederiz!" (Metiner, 11 Haziran 2013).

Her geçen gün resim biraz daha netleşiyor. Gezi Parkı'nda "ağaçlar kesilmesin"den yola çıkılarak başlatılan "masum" eylemler, Dolmabahçe'de "eski rejim" özlemini çeken, Türkiye'yi dizayn etmeye çalışan odaklar tarafından "darağacında Erdoğan'ın kellesini" alma kampanyasına dönüştürüldü (Çakır, 9 Haziran 2013).

Köşe yazarlarının tasvir ettiği Yeni Türkiye isteyenler/istemeyenler ayrımı, sermaye ve iktidar ilişkisinin hangi yönde yapılandırılması gerektiği hakkında direktif veren bir tonla ifade edilmektedir. Bu söylem Yeni Türkiye imgesindeki güvenlik-kimlik-sadakət kompleksine koşut "yerli ve milli" tınısıyla da uyumludur. Buna ek olarak Yeni Türkiye imgesindeki "güçlü Türkiye, geleceğe yön veren Türkiye" motivasyonu ile iç-dış ayırımına dayalı "Türkiye'nin gelişmesini istemiyorlar, Türkiye'yi çekemiyorlar" eksenli düşman ilişkisi de kurulmaktadır. Öne çıkan köşe yazarı tutumundan birisi de "lafımı sakınmıyorum kisvesiyle fetva verip racon kesmek"tir (Kaya, 2016: 374-375). Burada iç-dış düşman ayrımı yapan kanaat teknisyeni "racon kesen" bir tavırla tehditkâr bir tonlama kullanmakta ve Gezi Parkı Protestoları esnasında "yerli ve milli" yatırımlara engel olmak isteyen birtakım güçlere işaret etmektedir:

Kendi çıkarları uğruna, Türkiye'nin üçüncü köprü, üçüncü havalimanı ve Kanal İstanbul gibi dev yatırımlarını durdurmak isteyen dış sermaye çevrelerinin taşeronluğunu yapan Türk işadamları bu yaptıklarının hesabını ağır verirler (Kütahyalı, 9 Haziran 2013).

15 Temmuz Darbe Girişimi hakkında "FETÖ ve üst akıl" aktörlerinin yan yana getirilmesi de, dış güçler ve içerideki uzantıları imasını taşımaktadır. "Türkiye'nin ipleri eline alması, kontrolü ele geçirmesi" ifadelerinin kullanımı, Yeni Türkiye'nin Eski Türkiye'den daha güçlü olduğu karşılaştırmasını da ima yo-

luyla aktarma
post-kolonyal

Türkiye
rüntü, l

Eski Türkiye
ayrımında dı
lenmektedir.
olmayan ceph
da eritilmekte
man sınırları
kulmaktadır.
na da güçlü b
olan, moral b
Bu yolla Adal
mutuyla haya

Kim ki
Kim ki
lar darb
siyi orta
25 Tem

Zihniye
si adına
imalatı b
nereye d

CHP lideri
komplo teorisi
dil üretmekte
rilmesi söz ko

Keşke al
mende b
(Metine)

Her iki alrı
belli olmamak
der ve partisi
anlamını üret

le bakıldığında ektedir: luyla aktarmaktadır. Üst akıl ile ifade edilen idareci pozisyonun ele geçirilmesi, post-kolonyal çağrışımınla bağımsızlık arzusunu da işaret etmektedir.

Türkiye kontrolü üst aklın elinden alıyor.. Dün Yenikapı'daki hafızalara kazınan görüntü, hem FETÖ hem de üst aklın moralini bozdu (Yaşar, 8 Ağustos 2016).

Eski Türkiye'nin en güçlü sembolü olarak konumlandırılan CHP, biz/onlar ayrımında dışarıda bırakılan tüm unsurlarla işbirliği yapar pozisyonda betimlenmektedir. Yan yana getirildiğinde aslında işbirliği içerisinde olması mümkün olmayan cepheler, ortak söylem kullandıkları iddiası üzerinden "onlar" potansiyel olarak eritilmektedir. Böylelikle muhalefetin eleştirel söylem üretme kapasitesi düşman sınırları içinde tanımlanarak önünü alma ve bastırma stratejisi devreye sokulmaktadır. CHP, AKP iktidarına karşı FETÖ ile çıkar birliği yapan fakat buna da güçlü bir rol oynayarak değil, "diğer güçler tarafından kullanılarak" dahil olan, moral bakımından ise son derece itibarsız bir figür ile temsil edilmektedir. Bu yolla Adalet Yürüyüşü, CHP iradesi ya da sivil irade ile değil, dış güçlerin komutuyla hayata geçirilen bir eylem olarak kodlanmaktadır.

Kim ki bu süreçte "sivil darbe" diyorsa biliniz ki onlar gerçekte darbe yanlısıdır! Kim ki bu süreçte Erdoğan'ı işaretleyerek "diktatöre karşıyız!" diyorsa biliniz ki onlar darbe yanlısıdır! Kim ki bu süreçte sokakla faşizm estiriliyor, OHAL demokrasi ortadan kaldıracak diyorsa biliniz ki onlar bal gibi darbe yanlısıdır! (Metiner, 25 Temmuz 2016).

Zihniyetleri ve geçmişte yapıp ettikleri itibariyle demokrat olmayanların demokrasi adına yürüdüklerini iddia etmek nasıl hilkat garibesi bir şey ise, ABD/Pensilvanya imalatı bir eylemin "adalet" adına yüceltilmesi de bir o kadar acâyib-ül garaiptir. CHP nereye doğru yürütülüyor? (Metiner, 1 Temmuz 2017).

CHP lideri Kılıçdaroğlu nezdinde alay etme/itibarsızlaştırma kaygısı ise komplot teorisi söylem düzenine içkin "kukla, maşa" çağrışımını hatırlatan bir dil üretmektedir. Burada liderin tanımlanması üzerinden bir grubun ötekileştirilmesi söz konusudur.

Keşke aklımla yürüsen. Belli ki baş senin başın değil! Yürü dediler yürüyorsun. Yürümende bir sakınca yok. Yürü yürüyebildiğin kadar... Pensilvanya'ya kadar yolun var... (Metiner, 18 Haziran 2017).

Her iki alıntıda da komplocu tasarıya işaret edercesine, "neye hizmet ettiği belli olmamak" ve "oyuna alet olmak" ifadeleri grup içinde de ayrım yaparak lider ve partisinin ayrı davrandığı, liderin dış güçler tarafından kontrol edildiği anlamını üretmektedir.

Düşmanın tekleştirilmesi

Biz/onlar ayrımının kurduğu sınırnın giderek belirsizleşmesi ve keyfi bir kapsama dönüşmesinin uygulaması olarak düşmanın tekleştirilmesi (Parlak, 2015: 514-526), "amacına ulaşmak için kılık değiştiren", ideolojik görünümüyle inancı arasında *takiye* yapan bir figür yaratmaktadır. İslâmcı ideoloji şeytanlaştırma eğilimiyle, kendini merkeze alıp etrafındakilerin hepsini kendini yok etmek için bir araya gelmiş unsurlar olarak konumlandırmaktadır. Düşmanın tekleştirilmesi bakımından Haşhaşi/Hasan Sabbah göstergesinin kullanımı, Yeni Türkiye imgesi ile uyumlu bir düşmanlaştırma potansiyeli taşımaktadır. Kanaat teknisyenlerinin bu yakıştıması Yeni Türkiye imgesi sınırlarında biz/onlar ayrımını moral seviyede yeniden üretmektedir. Tarihte Selçuklu veziri Nizam-ül Mülk'e düzenledikleri suikastla anılan, İngilizcedeki *assassin* karşılığı ile komplo teorileri tarihine de içkin olan Haşhaşi/Hasan Sabbah göstergesi daha önce bahsedilen sızma metaforuyla birlikte kullanılmaktadır.

Kanaat teknisyeni tarafından düşmana yakıştırılan "Yezid" sıfatı Aleviler ile kurulan mazlum-mağdur bağımlı duygulanımsal bir ilişki içine sokmakta ve ortak düşman algısı üzerinden CHP'ye doğrultmaktadır. Aleviler kendi içinde de iyi-kötü ayrımına tabi tutulmaktadır. Bunun yanı sıra Kılıçdaroğlu'na da Alevi kimliği üzerinden "kötü Alevi" imasında bulunulmakta ve Kerbelâ'dan Dersim Katliamı'na, CHP'den Suriye İlderî Beşer Esad'a varan âdeta bir "kötülük cephesi" kurulmaktadır. Kanaat teknisyeni İslâm tarihine referanslar vererek Türkiye toplumdaki mezhep ayrımını kullanmakla kalmaz, *doxayı* CHP aleyhine yeniden kurgulamaktadır.

Sizi gidi yezidler sizi! (...) CHP'nin Yezidî zihniyetini eleştiren samimi Alevi kardeşlerimiz Yavuz ismine yaptıkları itirazı saygıyla karşılarım. Ama Sultan Yavuz'un ismine tahammül dahi gösteremeyen o Alevilik iddiasındaki kimi şahıs ve çevrelerin Dersim/Alevî katliamcısı CHP'nin ve Dersim katliamına rahmet okutturan katliamların sahibi olan Esed'in gönüllü sözcülüğünü ve yandaşlığını yapıyor olmaları ilkesizliğin ve istismarın dikalası değil de nedir? (Metiner, 4 Haziran 2013).

CHP liderinin Alevi kimliği üzerinden öteki olarak kodlanması ve öncülük ettiği Adalet Yürüyüşü eyleminin Alevi-Sünnî çatışmasına referansla bir isyana dönüştürüleceği korkusu da söylem düzeninde sembolleştirilmektedir.

Hedef kitlesinin "Aleviler" olduğu dikkatimizden kaçmıyor... (Yaşar, 22 Haziran 2017).

MIT Tırları Operasyonları hakkındaki ifadelerde de benzer biçimde sızma metaforu, Haşhaşi/Hasan Sabbah göstergeleriyle söylem düzenine yerleştirilmektedir. Kanaat teknisyeninin "derin ve kirli ilişkiler kurmak" ve "küresel öl-

çek" ifadeleri
hiptir ki yarad
venilir limanı

Birincisi
rafından

Gülen m
demek i

Türkiye'de
kullanımına s
dolayında dü
lo teorisi söyl
la kodlanmak
"Kandil Dağı"
bunlar bu kor
olmasa başarı

Pensilvan
verilen r

Devlet istih
çıkartılarak y
si olduğu bel
likçileri" çağrı

Bugün kö
marifetle
nı, medy
perici şel
burnund

Ortada ta
tional'a,
sinden Al
ğu biline
yıl önce
CHP'den
mız! Herk

Gezi Parkı P
zan kanaat tek
ği kadar olayla

çek” ifadeleriyle tanımladığı komplo tasarımı o kadar kapsayıcı bir hacme sahiptir ki yarattığı korkuyla hem düşmanı tekleştirmekte hem de statükonun güvenilir limanını inşa ederek birleştirici bir rol oynamaktadır.

Birincisi, iç ve dış şer şebekeleriyle derin ve kirli ilişkiler kuran, küresel şebekeler tarafından kullanılan “türedi Hasan Sabbah çetesi” (Kaplan, 10 Ocak 2014).

Gülen medyasına da “Tahir’ul Kadri’yi beğenmediyseniz size Hasan Sabbah vereyim” demek isterim (Çakır, 2 Şubat 2014).

Türkiye’de komplo teorisi söylem düzeni bakımından “üst akıl” ifadesinin kullanımına siyasal söylemde sıkça rastlanmaktadır (Bora, 2018: 136-141). Bu dolayında düşmanların ortak düşmana karşı işbirliği içinde oldukları, komplo teorisi söylem düzenine içkin edilgenleştirici “maşa, piyon, kukla” imalarıyla kodlanmaktadır. “Pensilvanya” ABD’de yaşamakta olan Gülen’i/“FETÖ”yü, “Kandil Dağı” PKK’yı temsil eden iki göstergedir. Üst akıl kullanımıyla “aslında bunlar bu komploları yapacak kadar güçlü değildiler, onları yöneten bir irade olmasa başaramazlar” iması yapılır.

Pensilvanya ile Kandil birbirinin kardeşi. Her ikisi de üst aklın emrinde. Her birine verilen rol de farklı (Metiner, 10 Ağustos 2016).

Devlet istihbarat örgütleri, medya markaları, azınlık-çoğunluk vurgusu öne çıkartılarak yine üst akıl konumuna atıfla “asil”/“güçlü” aktörlerin bu işin öznesi olduğu belirtilmektedir. Bu göstergelerin kullanımı, “emperyal Batı ve işbirlikçileri” çağrışımı merkezinde düşmanları bir araya getirmektedir.

Bugün kökü dışarıda, elleri içeride her yerde 350 kişilik azgın “İstanbul dükalığı”nın marifetleriyle finans dünyasını kontrol eden, hâriciyeyi, bürokrasiyi, kültür dünyasını, medyayı kontrol eden bizim medeniyet iddialarımızı düşmanlarımızdan daha ürperici şekillerde yok etme savaşı veren azgın azınlık, sessiz çoğunluğa hükmediyor, burnundan getiriyor, “ya sabır!” çektiriyor (Kaplan, 2 Haziran 2013).

Ortada tahminimizin ötesinde adım adım tezgâhlanmış, Halk Tv’den CNN International’a, “Erdogan liderliği Gül’e devretmeli” çağrısı yapan İngiliz Economist dergisinden Alman ZDF’ye, Putin’den Joe Biden’e kadar uluslararası dayanağının da olduğu bilinen büyük bir kumpas var. Önce Taksim Dayanışması oluşumuna bakalım. 2 yıl önce kurulmuş! DHKP-C’den Çağdaş Hukukçular Derneğine, KESK’den DISK’e, CHP’den İP’e, TKP’den, BDP’ye (ayrıca tüm “odalar” içerisinde) yok yok anlayacağı-nız! Herkesçikler toplanmış! (Çakır, 9 Haziran 2013).

Gezi Parkı Protestoları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi vakaları hakkında yazan kanaat teknisyeni, aşağı yukarı aynı failleri sayarken düşmanları birleştirdiği kadar olayları da birleştirmektedir. *Cui bono?* sorusundan hareketle failin kim

olduğuna indirgenen her bir olay, fail üzerinden kurulan bağ itibarıyla olay zincirine dönüşmektedir. Düşmanın belirlenmesiyle bir bakıma olayların akışı da tarif edilerek, bir tür tarih yazıcılığı yapılmaktadır.

Ellerinden geleni arkalarına koymayacaklar, ama çabuk deşifre oldular. Bu işin arkasında MOSSAD, MUHABERAT, Amerikan Neoconlar, Localar herkes var... Derin örgütlerle bağlantılı, laik-Islamcı bütün unsurlar göreve çağrılıyor (Dilipak, 3 Haziran 2013).

(...) CIA, MOSSAD bağlantılı, MI5 bağlantılı, Masonik zihniyette, Alevi, sol, Liberal kesimden kişiler de var. Bu darbe girişiminin arkasında ABD de var İsrail de.. Kambersiz düğün olur mu? İngiltere de var, Vatikan da... Olmayan yok ki... İncirlik de işin içinde, Almanya'daki komuta merkezi de... BAE de destek vermiş, Mısır da.. Malum medya, Mason locaları, herkes var... (Dilipak, 21 Temmuz 2016).

Kanaat teknisyeni aynı biçimde Gezi Parkı Protestoları ve Adalet Yürüyüşü arasında da failleri/düşmanları tekleştirerek eylemleri, İslamcı ideolojinin retorik referanslarında şeytani bir ritüele dönüştürmektedir.

Alevi-Sünni, Kürt-Türk, şeyh-derviş... Terör örgütüne de dönüşebilir, liberal bir akıma da, demokrasi, insan hakları, çevre adına da eylem yapabilir, Şeriat ya da Esed adına da.. Milliyetçilik de yapabilir, Türkiye karşıtlığı da... (Dilipak, 8 Haziran 2013).

Bakın, uyuşturucu, fuhuş ve kumar... Bunlar Şeytanın üç savaşçısı. PKK, FETÖ, DAES, LGBT ya da Bonzai, sonuçta hepsi aynı karanlık odaklara hizmet ediyor... LGBT'yi "onur"la, Bonzai'yi "özgürlük"le, "sekülerleşme" ile, darbe ve terörü "Adalet" ile maskeleye çalışıyorlar... (Dilipak, 1 Temmuz 2017).

Dikkat edileceği üzere, "uyuşturucu kullanmak, fuhuş yapmak, kumar oynamak" gibi İslamcı moral ekseninde sabit konumlardaki edimler ile siyasal katılım talepleri yan yana getirilerek *doxic* düzene yerleştirilmektedir. Bu durumda vakaların dile getirdiği toplumsal sorunların üstü kapatılmakta, belli bir imgelem içerisinde "inanç, ahlak, aile" öne çıkartılarak olayların içleri boşaltılmaktadır.

Görünenin ardındaki gerçek

Michael Barkun (2003: 3-4), *komplo inancı (conspiracy belief)* ile ifade ettiği tasarımcı tahayyülü açıklarken başlıca üç çalışma ilkesinden söz etmektedir: 1) Hiçbir şey rastlantısal olmaz. 2) Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. 3) Her şey birbiriyle bağlantılıdır. Komplo teorisyeni söylem kurgusundaki eşitsizliğin avantajlı konumu sayesinde, kimsenin bilmediği şeyleri bildiğini ima etmektedir. Böylelikle "her şeyin önceden bilindiğini" ya da "komplocuların her şeyi ince ince hesapladığını" iddia eden bir söylem düzeni kurulmaktadır. Bu iddiay-

la komplo teorilerinin' deşifre tadır.

2010 sonrakı mek, üst akıl, mında sıkça klaşmasına" at kanaat teknisy tin bekasında tedir. Kanaat şe yazılarında rat şefi konuş geniş katılım likle toplumsa lenmesini de g

Ashında nu fırsat 2013).

Bu kadar şünmüyc ran 2013

Her şeyin v olayların ötür nin söylemi ba

Ankara h (Dilipak,

Adalet Yürü rilmesi de kan ile ilişkilendir

Kürt mes lar... Bun

Kanaat tekr li öteleyen bir dar ilişkilerini nin toplumsal

arıyla olay zini-
yuların akışı da

dular. Bu işin ar-
erkes var... Derin
(Dilipak, 3 Hazi-

Alevi, sol, Liberal
r İsrail de.. Kam-
i... İncirlik de işin
Mısır da.. Malum

adalet Yürüyüşü
leolojinin reto-

dir, liberal bir akı-
yat ya da Esed adı-
Haziran 2013).

çısı. PKK, FETÖ,
ı hizmet ediyor...
e ve terörü "Ada-

k, kumar oyna-
: siyasal katılım
tu durumda va-
elli bir imgelem
şaltılmaktadır.

f) ile ifade etti-
söz etmektedir:
değildir. 3) Her
daki eşitsizliğin
ni ima etmekte-
arın her şeyi in-
adır. Bu iddiay-

la komplo teorisyeni, görünenin ardındaki hakikati üreterek 'üst aklın asıl plan-
larını' deşifre ederek okuyucuyla arasında âdeta "tanrısal" bir mesafe yaratmak-
tadır.

2010 sonrasında *Yeni Türkiye* mottosuyla başlayan süreçte "büyük resmi gör-
mek, üst akıl, algı operasyonu" (Bora, 2018) gibi siyasi dilin gündelik kullanı-
mında sıkça karşılaşılan ifadeler İslâmcı-muhafazakâr iktidarın "Batı ile hesap-
laşmasına" atıf yapmaktadır. Komplo teorisyeninin konumuna içkin biçimde
kanaat teknisyeninin "zaten biliyorduk" konumundan konuşması, onun devle-
tin bekasından sorumlu bir güvenlik entelektüeli gibi çalıştığını da ele vermek-
tedir. Kanaat teknisyeninin devlet aklı aracılığıyla siyasal olanı kurguladığı kö-
şe yazılarında net biçimde görülürken, sanki köşe yazarı değil de âdeta istihba-
rat şefi konuşmaktadır. Bu doğrultuda Gezi Parkı Protestoları'nın ülke çapında
geniş katılım sağlaması "büyük oyun" kurgusuyla öne çıkartılmaktadır. Böyle-
likle toplumsal hareketlerin sosyolojik bir vaka olarak tanımlanmasını ve ince-
lenmesini de göz ardı eden tutum mutlaklaştırılmaktadır.

Ashnda haziran ayında bu saldırı bekleniyordu. Çevrecilerin Taksim işi çıkınca bu-
nu fırsat bildiler. O olmasa başka bir şey bahane edilebilirdi... (Dilipak, 11 Haziran
2013).

Bu kadar büyük organizasyonun bir anda, 28 Mayıs gecesi spontane geliştiğini dü-
şünmüyorsunuz değil mi? Oyun büyük ve bunların gözü dönmüş! (Çakır, 9 Hazi-
ran 2013).

Her şeyin vakanın öncesinde bu kadar iyi biliniyor olmasına rağmen niçin
olayların önünün alınmadığı ve krize meydan verildiği de komplo teorisyeni-
nin söylemi bakımından ironi yaratmaktadır.

Ankara bu planı biliyordu. Bu kadar erken harekete geçmelerini beklemiyorlardı...
(Dilipak, 18 Temmuz 2016).

Adalet Yürüyüşü gibi iç hukukun işleyişine dair birtakım taleplerin dile geti-
rilmesi de kanaat teknisyeni tarafından "Kürt/Alevi meselesi" ve "emperyalizm"
ile ilişkilendirilerek, görünenin ardındaki gerçek tanımlanmaktadır.

Kürt meselesinde istedikleri sonucu alamadı emperyalistler. Alevi meselesini kaşıyacak-
lar... Bunun için on yıllardır çok ince hazırlık yapıyorlar... (Kaplan, 3 Temmuz 2017).

Kanaat teknisyenlerinin ifadelerine bakıldığında vakayı ve temsilini sürekl-
li öteleyen bir tutum görülmektedir. Bu tutum, hakikat rejimi ile sembolik ikti-
dar ilişkilerini yeniden üretmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Siyasal ola-
nın toplumsal algılanışında verilen ilk reaksiyon neyse kanaat teknisyenleri hep

onun yönlendirilmesi üzerinden söylem kurmaktadır. Burada da görülebileceği gibi "bu işin içinde başka iş var" vurgusu söyleme hakimdir. Görünenin ardından başka bir hakikat olduğu varsayılarak okur, kanaat teknisyeninin varmak istediği gerçekliğe yönlendirilmektedir.

Ağaç kesme değil dertleri, o bir bahane idi sanki... (Dilipak, 1 Haziran 2013).

Dikkat etmek lazım... Bazen bir "yolsuzluk operasyonu", sadece bir yolsuzluk operasyonu değildir (Metiner, 19 Aralık 2013).

Gezide nasıl ki ağaç bahane idiyse, bu yürüyüşte de Berberoğlu bahane. Asıl amaç, 15 Temmuz'un rövanşını almak (Metiner, 17 Haziran 2017).

Kanaat teknisyeni devlet aklına paralel biçimde askerî stratejist gibi savaş ânını okurcasına Adalet Yürüyüşü hakkında belli bir imgelemin "kılık değiştirme, şaşırtma" amaçlı "manidar zamanlama" ile kullanıldığı imasında bulunuyor.

15 Temmuz kanlı darbe girişiminin ardından neredeyse 1 yıl geçti. Kılıçdaroğlu tam da 15 Temmuz'un yıl dönümünde İstanbul'a ulaşacak... Beyaz gömlek, "Adalet" dövizleri ve kullanılan retoriklere bakıldığında sanki her şey çok önceden hazırlanmış gibi duruyor (Yaşar, 22 Haziran 2017).

Kanaat teknisyenleri, asıl hedefin 'Erdoğan' olduğunu öne sürerken kendi varmak istedikleri gerçekliği tanımlamaktadırlar. Bu gerçeklik, toplumsal yeniden bir araya getirecek stratejik bir hedef doğrultusunda belirlenmektedir. Öyle ki doğrudan üç olayın birbiriyle ilişkisi olduğu ve Adalet Yürüyüşü'nün de bu olaylar zincirinde yer aldığı tespiti "yürürlükteki stratejiyi" ortaya çıkartan *fast-thinker* pozisyonundan anlatılmaktadır. Görünenin ardındaki gerçek, "partinin bekası, devletin bekası, İslâm âleminin bekası ve liderin bekası" ile eş tutulmaktadır. *Fast-thinker* edası ile "tablo" analizi yapan kanaat teknisyeni bir yandan biz/onlar ayrımını muhasebe etmekte, öte yandan lidere duyulması gereken sadakati tarif etmektedir.

Tablo da istenen şey de çok açık: Erdoğansız bir Türkiye. Bırakın ama "yolsuzluk" ama "dershaneler" diyerek meşru gerekçeleri kendilerine kalkan yapıp, "Erdoğansız Türkiye" ihalesine tetikçilik yapanlar "Biz AK Partiye karşı değiliz" diyedursunlar... (Çakır, 5 Ocak 2014).

Gezi'de, 17/25 Aralık'ta ve 15 Temmuz'da deviremedikleri Erdoğan'ı devirmek için üst aklın emrindeki cümle elemanlar devreye alınmış durumda. "Adalet" ve "demokrasi" talepleri sadece bir kandırmaca ve mobilizasyon aracı (Metiner, 29 Haziran 2017).

Yazarlar 17
15 Temmuz
kası odağında

FETÖ'c
yekün T
Temmuz

İşin bam
yasına k

Eli kanlı
tasfiyesin
başkanı

Doğanın id
bir habitusa d
dolu çocuğu,
kullanımı, kan
kardeşim" telk
rı Operasyonla
maktadır.

Ama bur
ülke de
gil... Ne
mi? (Çak

Görünmeye
olanları unuta
mektedir. Bu b
tuplaşırıcı iliş
lı olarak strate
rişimi sonrası
ye imgesine uy
kanın yarattığı
ma toplumsal
ğına ve neyin h
beden statüko
yapmaktadır.

Gelin tüm
hullahçı t

görülebileceği
rünün ardın-
nın varmak is-

an 2013).

yolsuzluk operas-

ne. Asıl amaç, 15

t gibi savaş âni-
lik değiştirme,
bulunuyor.

Kılıçdaroğlu tam
alek, "Adalet" dö-
n hazırlanmış gibi

sürerken kendi
toplumsal yeni-
mektedir. Öy-
yüşü'nün de bu
va çıkartan fast-
erçek, "partinin
ile eş tutulmak-
veni bir yandan
ması gereken sa-

ama "yolsuzluk"
apıp, "Erdoğan'ın
" diyedursunlar...

an'ı devirmek için
"Adalet" ve "de-
Metiner, 29 Hazi-

Yazarlar 17-25 Aralık Operasyonları hakkında yaptığı analize sadık kalarak 15 Temmuz Darbe Girişimi için de ülkenin sorunlarının çözümünü liderin be- kası odağında ifade etmektedirler.

FETÖ'cü teröristlerin yaptıkları sadece bir darbe girişimi değildir, son tahlilde top- yekün Türkiye'ye diz çöktürme ve Türkiye'yi işgal etme operasyonuydu (Metiner, 23 Temmuz 2016).

İşin bam teli şu. Bu darbe sadece Türkiye'ye karşı değil, Türkiye üzerinden İslam dün- yasına karşı bir darbedir (Dilipak, 25 Temmuz 2016).

Eli kanlı terör örgütünün bir numaralı hedefi Erdoğan'dır. Çünkü bu terör örgütünün tasfiyesini yapabilecek, bu ülkeyi bu beladan kurtarabilecek tek isim vardır: Cumhur- başkan Erdoğan (Çakır, 26 Temmuz 2016).

Doxanın idare edilmesinde Yeni Türkiye'nin neoliberal öznesine yakışır, belli bir habitusa da hitap eden ve teyakkuz halini hatırlatan "yemezler, yer mi Ana- dolu çocuğu, yedirmeyiz" gibi "kurnaz, uyanık" tonlamaları içeren ifadelerin kullanımı, kanaat teknisyeninin manipüle ederken "uyan vatandaş, uyanık ol kardeşim" telkinini de içermektedir. 17-25 Aralık Operasyonları ve MIT Tırla- rı Operasyonları için kullanılan "senaryo" ifadesi okuyucuya bu telkini aktar- maktadır.

Ama burası Pakistan değil be arkadaşım... Senaryo Pakistan'da tutabilir de... Burası o ülke değil... Başbakan Erdoğan'ın dediği gibi hele hele "ananas cumhuriyeti" hiç de- ğil... Ne dersiniz bu senaryoları uluslararası arenada yazanlar da aynıymış gibi değil mi? (Çakır, 26 Ocak 2014).

Görünmeyenin ardındakini tanımlamak bazen de "hadi her şeyi boş verelim, olanları unutalım düşmanlara karşı birlik olalım" çağrısıyla birlikte yürütül- mektedir. Bu bakımdan komplo teorileri söylem düzeni üzerinden kurulan ku- tuplaştırıcı ilişki, hangi düşmanın yok edilmesi gerektiğine dair önceliğe bağ- lı olarak stratejik biçimde ertelenebilmektedir. Örneğin 15 Temmuz Darbe Gi- rişimi sonrasında kanaat teknisyenleri, krizi fırsata çevirir biçimde Yeni Türki- ye imgesine uygun bir bellek tasarımı denemişlerdir. Darbe gibi travmatik va- kanın yarattığı korku iklimi içerisinde belleği yeniden düzenleyerek bir bakı- ma toplumsal tahayyül de düzenlemeyi arzu etmektedirler. Neyin unutulaca- ğına ve neyin hatırlanacağına karar veren bu tutum, krizler karşısında güç kay- beden statükonun yeniden toparlanması için tehditkâr "dayanışma" çağrıları yapmaktadır.

Gelin tüm düşmanlıklarımızı unutalım... Fakat bu toplumsal uzlaşmanın ilk şartı Fet- hullahçı terör örgütüyle millet olarak topyekün mücadele etmek konusunda anlaş-

maktır ki zaten bu yazılı olmayan anlaşmayı şu an itibariyle bu toplum yapmıştır... (Kütahyalı, 25 Temmuz 2016).

15 Temmuz kâbusundan en azından yeniden “biz” olmayı hatırlayarak çıkalım. Tüm fikir ayrılıklarına rağmen bazı konularda aynı yerde durabileceğimizi görelim. Kimse kimsenin üzerine basmadan... Kimse kimseden rol çalmadan... Haydi, bugün hep birlikte Yenikapı’da olalım! (Alçı, 6 Ağustos 2016).

15 Temmuz sonrasında toplum olarak ilk kez bütünleşme, kenetlenme, geleceğe birlikte yürüme ruhu yakaladık. Bu çok değerli bir imkân: Ürpertici bir şer’den gönendirici bir hayır halk etti Allah Teala. Bunun kıymetini bilelim (Kaplan, 5 Ağustos 2016).

Bu çağrılara kaçınılmaz biçimde korku güdülemesi de eşlik etmektedir. Zira siyasal hayatın ufkunu karartan korku iklimi, söylem yoluyla toplumu “hizaya getiren” bir teyakkuz hali üretmektedir.

Çekildikleri yeraltından yarın tekrar çıkmayacaklarının bir garantisi yok. Demem odur ki, 15 Temmuz gecesi oluşan büyü bozulmasın (Çakır, 2 Ağustos 2016).

Laihlik üzerinden alttan alta Alevilik kaşınacak... Dikkatli olmamız, kenetlenmemiz, provokasyonlara karşı teyakkuz hâlinde olmamız gerekiyor... (Kaplan, 3 Temmuz 2017).

Neoliberal çağda güvensizlik kültürünü sürdürülebilir kılan da *gelecek* üzerindeki hakimiyeti ele geçiren komplo teorisi söylem pratiğiydi. Yönetimsellik ve komplo teorisi arasındaki ilişki dolayısıyla vurgulandığı üzere, komplo teorisinin ontolojisine koşut biçimde olayın ne zaman meydana geleceğine dair belirsizlik sürerken önünü alma ve bastırma stratejileri meşru kılınmaktadır.

Sonuç

2013-2017 yılları arasındaki vaka setinden hareketle incelenen gazete köşe yazılarında siyasal tartışmanın sembolik gündemi, “Yeni Türkiye” ve “Eski Türkiye” çatışması üzerine kuruludur. Ulus-devlet kurgu ve rolünün neoliberal çağın koşullarında değişmesinin bir sonucu olarak söz konusu sembolik çatışma, liberal refah devletinin terk edilmesi ve bu ölçüde toplumsalın neoliberal paradigmaya uygun bir güvenlik-kimlik-sadakat ilişkisine göre yeniden düzenlenmesiyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda Yeni Türkiye, “yeni” bir toplumsal birliği öngörmektedir. Bu birliğin makbul vatandaşı, kutuplaştırıcı biz/onlar söylemi aracılığıyla her fırsatta ötekiyi yeniden üreterek oluşturulmaktadır. Her vatandaşın bir gün “terörist” olabilme potansiyeline⁶ koşut biçimde giderek kırılğan-

6 16 Nisan Referandumu hakkında bkz. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/hayir-diyenlerin-konumu-darbecilerin-yanidir-156872h.htm> (27 Ekim 2018); <https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/03/27/butun-vatan-hainleri-hayir-diyor> (27 Ekim 2018).

laşan bir toplu
rılğanların yo
di yönetimsel
eskatolojilere
konuma gelir
unsuru olan k
yasal geleneği
2011). Ancak
nisyenleri pol
tun ve Erensu
vaka setindek
lın tahayyülü
lğı ifade etme
laştırmacı bir etl

Yeni Türkiy
pulcu/Gezici”
muz Darbe Gi
lem düzenind
egemen tarafı
berinde taşıma
ğını bilmemek
venlik ritüeli
sizliğinin yara
zenlenmesine
ilişkisini imlet
malara paralel
kurgusuna ve
dır. Diğer bir i
bir kurucu söy
tadır. Bu sayec
malarına rağmen
la atılarak biz
rulmaktadır. E
medya ve benzer
ler konularak y
da üretilen top
bolik iktidarı/s
da devlet-yurt

plum yapmıştır...

rak çıkalm. Tüm
zi görelim. Kimse
di, bugün hep bir-

me, geleceğe bir-
r şer'den gönendi-
, 5 Ağustos 2016).

tmektedir. Zira
toplumu "hizaya

ntisi yok. Demem
stos 2016).

mız, kenetlenme-
(Kaplan, 3 Tem-

da gelecek üye-
i. Yönetimsellik
ere, komplo te-
geleceğine da-
kılınmaktadır.

gazete köşe yazı-
ve "Eski Türki-
neoliberal çağın
lik çatışma, libe-
liberal paradig-
en düzenlenme-
toplumsal birli-
biz/onlar söylemi
adır. Her vatan-
giderek kırılğan-

.tr/hayir-diyenlerin-
v.sabah.com.tr/gun-

laşan bir toplumsal ve siyasal yapının ortaya çıkması sebebiyle her fırsatta kırılğanların yönetiminde komplo teorileri kullanılmaktadır. Yeni Türkiye, kendi yönetsel anlayışını çatarken kurucu komplo teorilerine ya da güncel "milli eskatolojilere" (Yıldırım, 2016) ihtiyaç duymaktadır. 2002 sonrasında egemen konuma gelen AKP, erken Cumhuriyet döneminden beri devlet aklının kurucu unsuru olan komplo teorilerindeki irticai faaliyetin İslâmcı-muhafazakâr bir siyasal geleneği işaret etmesinden şikâyet eden gelenekten sökün etmişti (Aktay, 2011). Ancak Gezi Parkı Protesto olayı meydana geldiğinde AKP ve kanaat teknisyenleri politika üretmek için komplo teorilerine sarılmıştır (Türk, 2013; Altun ve Erensü, 2014). Gezi eylemleri bu anlamda bir kırılma noktası olmuş ve vaka setindeki diğer olaylarda da görüldüğü gibi, sonraki her kriz ânında siyasalın tahayyülü komplo teorilerine indirgenmiştir. Böylece siyasete dair bir olasılığı ifade etmek komplo teorisine dönüşmüş ve toplumsal alanı daha da kutuplaştırıcı bir etki yaratmıştır.

Yeni Türkiye imgesine uygun toplumsalın yaratılması sürecinde Gezi ile "çapulcu/Gezici", 17-25 Aralık Operasyonları, MIT Tırları Operasyonu ve 15 Temmuz Darbe Girişimi ile "FETÖ", Adalet Yürüyüşü ile "CHP" komplo teorisi söylem düzeninde zaman zaman eklektik biçimde bir araya getirilmiştir. Sınırları egemen tarafından esnek biçimde çizilen konplocu motifler belirsizliği de beraberinde taşımaktadır. Egemenin çalıştırdığı "komplo makinesi"nden ne çıkacağını bilmemek (Ertür, 2011), toplumsal birlikteliğin müteyakkız bekleyişi güvenlik ritüeli ile icra edildiğini göstermektedir. 'Kim terörist, kim değil?' belirsizliğinin yaratılması, yeni toplumsal ilişkilerin korku saikleriyle yeniden düzenlenmesine içkin biçimde makbul vatandaş profiline tesis edildiği tabiiyet ilişkisini imlemektedir. Görüldüğü üzere konjonktüre ve buna bağlı dalgalanmalara paralel biçimde iktidar ilişkilerindeki güncellemeler komplo teorilerinin kurgusuna ve içerdiği motiflerin yeniden anlamlandırılmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle komplo teorileri iktidar ilişkilerine göre güncellenerek ve bir kurucu söylem aracı haline gelerek yönetimsellik pratiğine katkı sağlamaktadır. Bu sayede Eski Türkiye'den Yeni Türkiye'ye geçişte birbirinden farklı olmalarına rağmen ötekileştirilen ve düşmanlaştırılan her bir unsur aynı çuvala atılarak biz/onlar, makbul/hain, dost/düşman, iyi/kötü gibi ikilikler oluşturulmaktadır. Eski Türkiye imgesinde yer alan parti, lider, piyasa, sivil toplum, medya ve benzeri bütün sembollerin yerine Yeni Türkiye imgesindeki semboller konularak yukarıdan aşağı bir dönüşüm süreci yürütülmektedir. Bu bağlamda üretilen toplumsal anlam, özne-hakikat ve bilgi-iktidar ilişkiseliliğinde sembolik iktidar/şiddeti yeniden üretmekte, ayrıca güvenlik-kimlik-sadakat bazında devlet-yurttaş ilişkisini de güncellemektedir.

eorilerini ve Güncel
 azakârlığa" çev. Ke-
 Yol:
 akârlığa Türk Med-
 nti, İstanbul, 31-65.
 Yaşamlar, İletişim,
 e Londra.
 nmış doktora tezi.
 ,
 .
 Ekonomi Politik Bir
 İstanbul, 66-102.
 der.) *Türk Sağı: Mit-*
ma Kılavuzu içinde,
 978), çev. F. Taylan,
 nbul.
 C. Gordon ve P. Mil-
 y of Chicago, Chica-
 o *Kullanma Kılavuzu*
 utulananın Geri Dönü-
 -126.
 ti, Sıradan Faşizm ve
 im, 90: 45-59.
 esi" F. Kerestecioğlu
 im, İstanbul, 75-104.
 tidar, Bilinmezlik ve
 ūşman İmgeleri için-
 a, Bursa.
 Mart Seçimlerindeki

- Parlak, İ. (2015) "Yerel Seçimler Ulusal Düşmanlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3): 507-540.
- Parlak, İ. ve Kaftan, E. (2016) "Bir İktidar Pratiği Olarak Militarizm", *Düşünen Siyaset*, 32: 169-209.
- Parlak, İ. ve Uz, P. (2016) "Mağdur/Mazlumdan Mağrur/Muktedir 30 Mart Seçimleri", *Düşünen Siyaset*, 30: 69-106.
- Sustam, E. (2014) "Karşıt İktidar Aracı Olarak Komplonun Toplumsal İnşası", *Teorik Bakış*, 5: 98-116.
- Taşkale, A. R. (2015) *Neoliberal ve Militarist Post-Politika*, çev. M. Serin, Nota Bene, Ankara.
- Taylan, F. (2011) "Çok Alametler Belirdi Komplo Kavramı ve Komplocu Algı" B. Ertür (haz.) *Komplo Kullanma Kılavuzu* içinde, Sharjah Sanat Vakfı, İstanbul, 7-16.
- Türk, B. (2013) "Yedirmeyeceğiz: AKP, Komplo Mantığı ve Siyasal Paranoya", *Birikim*, 291-292: 49-54.
- Türk, B. (2016) "Sihirden Nefret Eden Bir İllüzyonist: Bourdieu, Gelenek ve İdeoloji" G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı ve Ü. Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat* içinde, İletişim, İstanbul, 605-626.
- Üstel, F. (2016) *Makbul Vatandaşın Peşinde*, İletişim, İstanbul.
- Van Dijk, T. (1988a) *News Analysis: Case Studies Of International And National News In The Press*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, New Jersey.
- Van Dijk, T. (1988b) *News As Discourse*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Van Dijk, T. (2015) "Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım" çev. N. Ateş, Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (haz.) *Söylem ve İdeoloji* içinde, Su, İstanbul, 15-100.
- Yaşlı, F. (2015) "Komünizm: İçimizdeki Şeytan" İ. Parlak (der.) *Öteki'nin Varolma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* içinde, Dora, Bursa, 151-214.
- Yazmacı, Ü. (2013) "Basitleştirmek, İfşa Etmek, Gizemini Çözmek: Pierre-André Taguieff ve Seküler Zamanlarda Antisemit Komplocu Tahayül", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1): 153-180.
- Yıldırım, Y. (2015) "Anarşistten Teröriste Marjinalden Çapulcuya: Toplumsal Hareketlerin Şeytanlaştırılması" İ. Parlak (der.) *Öteki'nin Varolma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri* içinde, Dora, Bursa, 483-507.
- Yıldırım, K. (2015) "Milli Eskatoloji: Komplo, Kavga ve Ölüm Gölgesinde Siyaset", *Birikim Güncel*, erişim tarihi: 27 Ekim 2018, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1172/milli-eskatoloji-komplo-kavga-ve-olum-golgesinde-siyaset#.WwQliu6FPIU>

İncelenen köşe yazıları

- Alçı, N. (2 Haziran 2013) "Gezi Parkı Meydan Muharebesi", *Milliyet*.
- Alçı, N. (21 Aralık 2013) "17 Aralık Süreci ve Liberaller", *Milliyet*.
- Alçı, N. (6 Ağustos 2013) "Pencereden Bakınca Olaylardan Haberim Oldu", *Milliyet*.
- Çakır, E. (5 Haziran 2013) "Gün Birbirimizi Dinleme Günüdür", *Star*.
- Çakır, E. (9 Haziran 2013) "Erdoğanfobikler", *Star*.
- Çakır, E. (5 Ocak 2014) "Cemaat Değil, Paralel Yapı Temizlenecek", *Star*.
- Çakır, E. (26 Ocak 2014) "Senaryo Aynı Aktörler Aynı İmam Farklı", *Star*.
- Çakır, E. (2 Şubat 2014) "Tahir'ul Kadri Olmadıysa Hasan Sabbah Vereyim", *Star*.
- Çakır, E. (26 Temmuz 2016) "ABD'nin Fethullah Gülen'le İşi Bitti mi?", *Karar*.
- Çakır, E. (2 Ağustos 2016) "TSK'yı FETÖ'den Temizlemek Mümkün mü?", *Karar*.
- Dilipak, A. (1 Haziran 2013) "Topyekun Savaş", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (3 Haziran 2013) "Kaldığımız Yerden Devam", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (8 Haziran 2013) "Ah Erdoğan", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (11 Haziran 2013) "Olay", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (19 Aralık 2013) "Tetikçileri de Vururlar", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (31 Ocak 2014) "Birileri Seçimleri Engellemek İstiyor", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (18 Temmuz 2016) "Dikkat: Süreç devam ediyor", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (21 Temmuz 2016) "Orduda ve Kamuda Bu Kadar FETÖ'cü Var mı?", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (25 Temmuz 2016) "ABD, Gülen, vs.", *Yeni Akit*.
- Dilipak, A. (1 Temmuz 2017) "Onur=Adalet", *Yeni Akit*.

- Kaplan, Y. (2 Haziran 2013) "İplerin Bu Ülkenin Çocuklarının Elinde Olduğunu Mu Sanıyorsunuz Hâlâ?", *Yeni Şafak*.
- Kaplan, Y. (10 Ocak 2014) "Selefilere, Mısır'ı Nasıl Batırdılarsa Cemaat de Türkiye'yi Öyle Batırıyor", *Yeni Şafak*.
- Kaplan, Y. (24 Ocak 2014) "On Emir", *Yeni Şafak*.
- Kaplan, Y. (5 Ağustos 2016) "Geliyorum Diyen Tehlike: Laiklik Pompalanıyor, Cemaatler Bombalanıyor!", *Yeni Şafak*.
- Kaplan, Y. (3 Temmuz 2017) "Laiklik Pompalanacak, 15 Temmuz Ruhunu Bombalanacak, Alevi Meselesi Kaşınacak", *Yeni Şafak*.
- Kütahyalı, R. O. (2 Haziran 2013) "Taksim Parkı Derhal Yıkılmalı", *Sabah*.
- Kütahyalı, R. O. (9 Haziran 2013) "Lufthansa'nın ve British Airways'in Emrindeki Türk Holdingleri ve Solcuları", *Sabah*.
- Kütahyalı, R. O. (19 Haziran 2013) "Büyük Umud: Rahmi Koç", *Sabah*.
- Kütahyalı, R. O. (25 Temmuz 2016) "Haysiyetsizlere İnat Bu Toplum Bir Bütün", *Sabah*.
- Metiner, M. (4 Haziran 2013) "Sizi Gidi Yezidler Sizi", *Yeni Şafak*.
- Metiner, M. (11 Haziran 2013) "Kutuplaştıran kim, Otoriter Olan Kim?", *Yeni Şafak*.
- Metiner, M. (19 Aralık 2013) "İkinci Gezi Operasyonu", *Yeni Şafak*.
- Metiner, M. (6 Şubat 2014) "İhanetçilere Yer Yok", *Yeni Şafak*.
- Metiner, M. (25 Temmuz 2016) "Darbenin Her Türüsüne Karşısınız Öyle Mi?", *Star*.
- Metiner, M. (10 Ağustos 2016) "Pensilvanya-Kandil Kardeşliği/Kalleşliği", *Star*.
- Metiner, M. (23 Temmuz 2016) "Milletimiz Koyun Değil Aslandır Aslan", *Star*.
- Metiner, M. (17 Haziran 2017) "Berberoğlu Bahane", *Star*.
- Metiner, M. (18 Haziran 2017) "Keşke Aklınla Yürüsen", *Star*.
- Metiner, M. (29 Haziran 2017) "İhanet Kol Geziyor Ülkemizde; Kimi Gazeteci, Kimi Siyasetçi Sözde", *Star*.
- Metiner, M. (1 Temmuz 2017) "Bir Bu Eksikti", *Star*.
- Yaşar, B. (8 Ağustos 2016) "Türkiye Yenikapı'da... Üst Akıl Nerede?", *Türkiye*.
- Yaşar, B. (22 Haziran 2017) "BAE, O Gazeteciye Kaç Bin Dolar Ödedi?", *Türkiye*.

Siyaset eksik sa bağlamı

Mesut Yüceba

Özet: Sami
tin bazı to
bilmekteki
Teori pers
metinleri,
Anahtar sö

Giriş

Samimiyeti dur
rında, geçmiş d
ni dostlarımızda
miyeti hissetme
yüklerimiz; sıcak b
fe, kafenin coğr
sahilde, sayfiye.
yeli, çaylı; içind
de samimi ilişki
değil mi? Ama
Ananemizin yer
rı... Zira Horkhe
sü altında közle
gi bir nesneden
asıl kaynağı değ

(*) Doç. Dr., Gazia

Abstracts (İngilizce özetler)

Conspiracy Theories as a security tool and the role of doxosophers

İSMET PARLAK - YAĞIZ ALP TANGÜN

This article examines the historical role of conspiracy theories in art of government as a security discourse practice in modern political life, specific to Turkey. In this context, it is discussed that conspiracy theories within knowledge-power relations can be understood as a reasoning and discourse practice in perceiving political realm. This suggests that conspiracy theories are used as a government practice given the neo-liberal security conception. Theoretical framework of this argument is designated by focussing on transforming media-capital-power relations and Foucault's governmentality concept.

In the analysis part, it is examined by the method of CDA that conspiracy theory discourses are used in the moments/process of crisis and social construction through the newspaper columns of columnists as technician of opinion on the fact samples created between 2013-2017 years in Turkey. The usage of conspiracy theories updated by New Turkey image as a security device is evaluated by language strategies used in columns.

Keywords: conspiracy theory, governmentality, security, technician of opinion, political discourse, doxa.

**Dome
and c
of Cri**

MESUT Y

The disc
meaning
and cult
this cont

Keywo

**Hetero
in Cor**

ILYAS SÖ

Who has
clined to
vert assu

society th
tonomy.

God, fait
adapt to
allowing

however
sciousnes

Keywo

**City, s
DENİZ YO**

This artic

lence. For
the articl

maintena
terviolenc

stood wit
gies that
proaches

cy strateg
countervio